

Students' Attitudes Towards Government Population Policies and Its Impact on Family Decisions

Seyyed Saied Hoseynizadeh Arani¹✉^{id} | Taha Ashayeri²^{id}

1. Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Ayatollah Boroujerdi University, Boroujerd, Iran. E-mail: s.s.hoseynizadeh@abru.ac.ir
2. Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of social science, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: t.ashayeri@uma.ac.ir

ARTICLE INFO ABSTRACT

Article type:
Research Article

Keywords:
*Family Decisions,
Policy Awareness,
Policy Satisfaction,
Perception of
Government
Support,
Trust in
Government
Institutions, Media
Effects of Policies*

The objective of this study was to examine "students' perspectives regarding government population policies and their influence on family decisions." A descriptive-correlational survey approach and a quantitative methodology were implemented in this investigation. The Cochran formula was used to select a sample of 361 individuals from the statistical population, which consisted of all pupils at Ayatollah Al-Ozmi Boroujerdi University in the academic year 1403-1404. A questionnaire developed by the researcher served as the data collection instrument. The tool's validity was verified by two face and construct methods, and the Cronbach's alpha method demonstrated a reliability of greater than 0.70 for all variables. Two software programs, SPSS and AMOS, were employed to characterize and analyze the data. The findings indicated that there was a substantial correlation between family decisions and awareness of population policies (0.133), satisfaction with implementation (0.104), trust in government institutions (0.108), and media impact of policies (0.226). Conversely, there was no significant relationship between perception of government support and family decisions (0.059). The structural equation model also verified the complete mediation of the media impact of policies. Specifically, the independent variables had an indirect and significant effect on family decisions solely through this mediator, and trust in government institutions was the strongest indirect predictor in this path. Without the restoration of institutional trust as the foundation of social capital, the correction of executive inefficiencies in resource allocation, and the full utilization of media influence as a cognitive and normative framing mechanism, population policies, such as the Youth Population Act, are incapable of achieving enduring change in the reproductive behavior of students. This may result in a continued decline in fertility rates among the younger generation.

Cite this article: Hoseynizadeh Arani, S.A., & Ashayeri, T. (2025). Students' Attitudes Towards Government Population Policies and Its Impact on Family Decisions. *Population Journal*, 31(128), 58-88.

© The Author(s).

Extended Abstract**Introduction**

The most recent major policy is the "Youthful Population and Family Support" Law, which was enacted in 1400 SH/2021 CE and consists of 73 articles. It incorporates economic incentives (childbirth loans, factory-priced vehicles, land allocation, increased family allowances, married student dormitories, maternity leave) and cultural measures to reduce direct and indirect family costs, drawing inspiration from successful experiences in France and Sweden. However, empirical evidence suggests that the law is ineffective. The primary causes are the following: a heavy fiscal burden on the government, weak cultural policies, incompatibility with social security systems, failure to address core needs (stable housing, quality education), and insufficient financial support amid inflation (Hasani Saadi & Sadeghi, 1403 SH; Taghizadeh et al., 1404 SH). The younger generation's resistance and critical judgment have been exacerbated by these factors, which have also reduced the acceptance of policy. Awareness, satisfaction, positive perception, and trust in government institutions are requirements for the success of population policies, which are currently lacking. The current investigation concentrates on the perspectives of pupils in Borujerd, a community from the lower-middle class in Lorestan that is on the brink of marriage. Despite the law's assurance that it will address these obstacles, this cohort is confronted with local obstacles, including a scarcity of married student dormitories, increased living expenses, and unemployment among graduates. Students are instrumental in shaping future demographic trends by serving as pioneers for the youth of mid-sized cities. Fertility decline and population aging will be perpetuated if their positive attitudes are not secured. Therefore, the key question is whether the Borujerd students' attitudes toward these policies will reinforce their inclinations and family planning (early marriage, higher childbearing, nuclear family formation) or instead promote delay and avoidance of such decisions, as they are caught between the law's promises and the realities of implementation failures, institutional distrust, and local pressures.

Methodology

The quantitative methodology utilized in the investigation was a correlational descriptive-survey approach. Ayatollah Borujerdi University (academic year 1403–1404 SH) had a student body of 5,500. Simple random sampling was implemented from student name lists, followed by stratified random sampling based on three faculties (engineering, basic sciences, and humanities). The sample size was determined to be 361 using Cochran's formula (95% confidence level, 0.05 margin of error). The instrument was a 51-item questionnaire that was developed by the researcher. It was based on a combined rational choice and social capital model and utilized a 5-point Likert scale. The questionnaire consisted of six main dimensions and eight demographic items. Construct validity was confirmed by confirmatory factor analysis in AMOS (factor loadings >0.6 , $p < 0.001$, acceptable fit indices), and face validity was confirmed by 10 students (revisions for clarification, response time ≤ 15 minutes). Across all dimensions, reliability was demonstrated by Cronbach's alpha values exceeding 0.70 (family decisions: 0.793; awareness: 0.868; satisfaction: 0.806; support: 0.819; trust: 0.963; media influence: 0.781). In the autumn of 1404 SH, questionnaires were disseminated both in-person and online. Response bias was mitigated by the use of reverse-coded items. The data were entered into SPSS, and they were subsequently analyzed after being checked for outliers, normality (Kolmogorov-Smirnov), and multicollinearity. The initial relationships were investigated using Pearson correlation, direct effects via multiple regression, and media mediation through structural equation modeling in AMOS.

Findings

The descriptive results indicated that the mean family decision score was 37.3, which was higher than the theoretical midpoint of 36. Additionally, 63.4% of the participants exhibited moderate conditional attitudes, 18.8% exhibited high strong family formation intent, and 17.7% exhibited low avoidance of early marriage and childbearing. Policy awareness (mean 21.1 < 24; 41.6% low), implementation satisfaction (24.5 < 30; 39.6% low), perceived government support (20.2 < 24; 40.2% low), institutional trust (19.2 < 24; 44.6% low), and media influence (20.5 < 24; 31.3% low) were all underperforming attitudinal variables. The Pearson correlation analysis revealed weak relationships: policy awareness ($r = 0.133$), satisfaction ($r = 0.104$), and trust ($r = 0.108$) exhibited significant but limited positive associations; perceived support was non-significant (0.059); only media influence exhibited a moderately stronger link ($r = 0.226$). This pattern suggests that direct policy mechanisms are incapable of influencing fertility behavior. The structural equation model in AMOS demonstrated an exceptional fit ($\chi^2/df = 2.14$, CFI = 0.94, RMSEA = 0.056). Trust ($\beta = 0.652$), support (0.197), awareness (0.144), and satisfaction (0.108) were the only significant direct effects that targeted media. Family decisions were directly influenced by media ($\beta = 0.320$). Full media mediation was verified through bootstrapping, with the strongest relationship between trust, media, and decisions ($\beta = 0.208$), as well as support (0.063), awareness (0.046), and satisfaction (0.035).

Media amplifies indirect effects within a combined rational choice framework (reducing risk/information costs) and social capital (reciprocal norms, bridging networks) through institutional trust, which functions as the core gateway to them. Even the media is unable to produce sustainable effects in the absence of trust restoration and implementation development.

Conclusion and Discussion

The research demonstrated that family decisions are indirectly influenced by policy awareness, which is significant but weak. This is consistent with rational choice theory (Becker, 1993): awareness reduces information search costs but fails to enter the utility equation without media framing, thereby becoming a structural barrier. Communication networks and reciprocal norms are weakened by limited awareness from a social capital perspective (Putnam, 2000). Executive inefficiency was confirmed by the limited effects of implementation satisfaction. Policy becomes perceived costs as a result of resource allocation dissatisfaction, which in turn cultivates cognitive resistance. The gap between legal promises and actual performance erodes legitimacy; perceived government support lacked direct impact. Although institutional trust performed poorly, it had the most significant indirect effect through media. Trust is the foundation of social capital, rendering incentives ineffective in its absence. Media not only transmits information but also converts attitudes to behavior by reducing risk costs and creating bridging networks, as evidenced by the strongest mechanism: the full media mediation. Transformation opportunities are forfeited in the absence of targeted framing.

In summary, the Youthful Population Law and other population policies are unable to influence the fertility behavior of young adults without restoring institutional trust as a fundamental prerequisite, reforming implementation to address local inefficiencies, and employing targeted media framing to reestablish positive expectations. At present, these policies promote the delay and avoidance of marriage and childbearing, which is perpetuating the decline in fertility in mid-sized Iranian cities. Policymakers must transition from direct financial interventions to indirect, multilayered approaches. In the first instance, they must rebuild trust through transparency and sustained performance. In the second instance, they must refine execution to focus on the real needs of students,

such as housing, employment, and married dormitories. Finally, they must design media campaigns that inform incentives while reinforcing family norms and aspirations for the future. This integrated framework is the sole means by which policies can be transformed from inefficiencies to effective instruments for demographic change, thereby slowing the aging of the population.

نگرش دانشجویان به سیاست‌های جمعیتی دولت و تأثیر

آن بر تصمیم‌های خانوادگی

سید سعید حسینی‌زاده آرانی^۱ | طاها عشایری^۲

۱. نویسنده مسئول، استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت‌الله العظمی بروجردی، بروجرد، ایران. رایانامه:

s.s.hoseynizadeh@abru.ac.ir

۲. استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. رایانامه: t.ashayeri@uma.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

علمی-پژوهشی

کلیدواژه‌ها:

ادراک حمایت دولتی،

آگاهی از سیاست‌ها،

اعتماد به نهادهای دولتی،

تأثیرات رسانه‌ای سیاست‌ها،

تصمیم‌های خانوادگی،

رضایت از سیاست‌ها.

پژوهش حاضر با هدف بررسی «نگرش دانشجویان به سیاست‌های جمعیتی دولت و تأثیر آن بر تصمیم‌های خانوادگی» به روش کمی و رویکرد پیمایشی-توصیفی هم‌بستگی انجام شد. جامعه آماری شامل دانشجویان دانشگاه آیت‌الله العظمی بروجردی (ره) در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود که براساس فرمول کوکران، ۳۶۱ نفر برای نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته بود. روایی ابزار به دو روش صوری و سازه تأیید شد و پایایی به روش آلفای کرونباخ برای تمام متغیرها بیشتر از ۰/۷۰ به‌دست آمد. داده‌ها با استفاده از دو نرم‌افزار SPSS و AMOS توصیف و تحلیل شدند. نتایج نشان می‌دهند بین آگاهی از سیاست‌های جمعیتی (۰/۱۳۳)، رضایت از اجرا (۰/۱۰۴)، اعتماد به نهادهای دولتی (۰/۱۰۸) و تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها (۰/۲۲۶) با تصمیم‌های خانوادگی رابطه معنادار وجود دارد؛ درحالی‌که ادراک حمایت‌های دولتی رابطه معناداری با تصمیم‌های خانوادگی ندارد (۰/۰۵۹)؛ همچنین، مدل معادلات ساختاری میانجی‌گری کامل تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها را تأیید کرد؛ به‌گونه‌ای که متغیرهای مستقل تنها از طریق این میانجی بر تصمیم‌های خانوادگی اثر غیرمستقیم و معنادار داشتند. اعتماد به نهادهای دولتی نیز قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده غیرمستقیم در این مسیر بود. سیاست‌های جمعیتی، مانند قانون جوانی جمعیت، بدون بازسازی اعتماد نهادی به‌منزله هسته سرمایه اجتماعی، اصلاح ناکارآمدی‌های اجرایی در تخصیص منابع و بهره‌گیری از میانجی‌گری کامل تأثیر رسانه‌ای به‌منزله سازوکار چارچوب‌بندی شناختی و هنجاری نمی‌توانند در رفتار باروری دانشجویان تغییر پایدار ایجاد کنند و ممکن است به تداوم کاهش نرخ باروری در نسل جوان منجر شوند.

استناد: حسینی‌زاده آرانی، سید سعید؛ و عشایری، طاها (۱۴۰۴). نگرش دانشجویان به سیاست‌های جمعیتی دولت و تأثیر آن بر

تصمیم‌های خانوادگی. فصلنامه جمعیت، ۳۱ (۱۲۸)، ۵۸-۸۸.

© نویسندگان.

۱. مقدمه

مسئله جمعیت، نرخ باروری، تعداد ایده‌آل فرزندان نزد زوجین و ترجیحات و تمایل مرتبط به تشکیل خانواده و باروری از مهم‌ترین مسائل کنونی ایران محسوب می‌شوند؛ به‌طوری‌که ایران از جمله جوامعی است که انتقال جمعیتی را در مدت‌زمانی کوتاه طی کرده و نرخ باروری آن به پایین‌تر از حد جایگزینی (۱/۶ فرزند در سال ۱۴۰۲) رسیده است (اسمعیلی و همکاران، ۱۴۰۴: ۴۴)؛ به همین دلیل، طی یک دهه گذشته لزوم تغییر سیاست‌های پیشین جمعیتی و اعمال سیاست‌های جدید با هدف کنترل و پیشگیری از چالش‌های جمعیتی مطرح شد و قوانینی به تصویب و اجرا رسید. سیاست‌های جمعیتی تدابیر و تصمیم‌های دولتی هستند که درباره تغییرات جمعیتی صورت می‌گیرند و حدود فعالیت دولت را در حوزه مسائل جمعیتی مشخص می‌کنند (میرحسینی و خلیلی، ۱۴۰۳: ۱۳۳). طرح جوانی جمعیت و حمایت از خانواده (مصوب سال ۱۴۰۰) از جمله سیاست‌های اخیر جمعیتی کشور است. این طرح با هدف تشویق جوانان به ازدواج و تشکیل خانواده و نیز تشویق به فرزندآوری در قالب ۷۳ ماده تصویب شده است و بر مقولات اقتصادی توجه می‌کند؛ اعم از اختصاص وام برای فرزندآوری، تخصیص خودرو به قیمت کارخانه، افزایش حق عائله‌مندی، اعطای زمین، توسعه خوابگاه‌های متاهلی دانشجویی و سیاست‌های به‌منظور تأمین امنیت شغلی و تسهیل اشتغال افراد دارای فرزند، کاهش هزینه‌های اقتصادی و روانی دوره بارداری، افزایش میزان مرخصی مادران و وجوه اجتماعی و فرهنگی دیگر. این سیاست با الهام از تجربه‌های موفق کشورهای اروپایی نظیر فرانسه و سوئد (که یارانه‌های فرزندآوری و مرخصی والدین را برای مقابله با پیری جمعیت به‌کار گرفته‌اند) طراحی شد تا نرخ باروری را با کاهش هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم خانواده افزایش دهد.

شواهد تجربی نشان می‌دهد اهداف این سیاست‌ها در بیشتر موارد محقق نشده و قانون مذکور نیز نتوانسته است نگرش و ترجیحات افراد را به‌طور مطلوب تغییر دهد. دلایل اصلی ناکارآمدی قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده شامل ناکافی بودن ابعاد مالی حمایت‌ها در مقایسه با تورم و وضعیت اقتصادی، برآورده نشدن نیازهای اساسی فرزندآوری (مانند مسکن پایدار و آموزش باکیفیت)، وجود محتوای ضعیف سیاست‌های فرهنگی، ناسازگاری با سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی و بار مالی سنگین بر دولت که به ناکارآمدی اجرایی منجر شده است (حسنی سعدی و صادقی، ۱۴۰۳: ۹۱؛ تقی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۴: ۴۱۸). این عوامل نه‌تنها به تضعیف پذیرش سیاست‌ها منجر شده‌اند، بلکه مقاومت یا قضاوت انتقادی درباره آن‌ها را میان نسل جوان تشدید کرده‌اند؛ حال آنکه دستیابی به نتایج مطلوب در سیاست‌گذاری‌های اجتماعی

مستلزم پذیرش آن‌ها از سوی زنان و مردان در سن ازدواج، زوجین و خانواده‌هاست. این پذیرش تنها زمانی محقق می‌شود که جوانان (اعم از دختران و پسران) ابتدا به ازدواج و فرزندآوری تمایل داشته باشند و هم‌زمان از سیاست‌های جمعیتی آگاهی کامل، از اجرای آن رضایت، از حمایت‌های دولتی برداشت مثبت و به عملکرد نهادهای دولتی اعتماد داشته باشند؛ از این رو، نگرش افراد به سیاست‌های افزایش جمعیتی -چه در قالب ارزیابی انتقادی و چه مقاومت در برابر قوانینی مانند جوانی جمعیت- می‌تواند مستقیم بر تصمیم‌های خانوادگی‌شان در حوزه ازدواج، تشکیل خانواده و باروری اثرگذار باشد.

با توجه به آنچه بیان شد، پژوهش حاضر بر نگرش دانشجویان شهر بروجرد به سیاست‌های جمعیتی دولت و تأثیر آن بر تصمیم‌های خانوادگی تمرکز دارد؛ قشری که در آستانه ورود به بازار ازدواج و تشکیل خانواده قرار دارد و از قشر متوسط رو به پایین منطقه لرستان برخاسته است. دانشجویان بروجرد با چالش‌های محلی مانند کمبود خوابگاه‌های متأهلی، بیکاری زیاد فارغ‌التحصیلان و فشار هزینه‌های زندگی روبه‌رو هستند؛ درحالی‌که قانون جوانی جمعیت وعده رفع همین موانع را می‌دهد. اهمیت پژوهش در این حوزه ناشی از آن است که قشر دانشجویان شهر بروجرد نماینده نسل جوان در شهرهای متوسط ایران و به‌منزله گروهی پیشرو پیش‌نشانگر تغییرات جمعیتی آینده خواهند بود. ناکامی سیاست‌ها در جلب نگرش مثبت این قشر می‌تواند کاهش باروری را تداوم بخشد و پیری جمعیت را تشدید کند؛ درمقابل، درک دقیق موانع محلی و نهادی می‌تواند سیاست‌گذاران را به بازطراحی مداخلات متناسب با واقعیت‌های زندگی دانشجویی هدایت کند و مانع هدررفت منابع شود؛ بنابراین در شرایطی که دانشجویان بروجرد میان وعده‌های قانون جوانی جمعیت و واقعیت‌های ناکارآمدی اجرایی، بی‌اعتمادی نهادی و فشارهای محلی قرار دارند، پرسش اصلی این است که آیا نگرش آن‌ها به این سیاست‌ها به تقویت تمایل و برنامه‌ریزی خانوادگی (ازدواج زودهنگام، فرزندآوری بیشتر و تشکیل خانواده هسته‌ای) منجر می‌شود یا به تعویق و اجتناب از این تصمیم‌ها دامن می‌زند.

۲. پیشینه نظری

بحران جمعیتی ایران، فراتر از مسئله آماری، به بحران وجودی در تقاطع انتخاب‌های فردی، اعتماد نهادی، هنجارهای فرهنگی و محدودیت‌های ساختاری تبدیل شده است؛ از این رو تحقیق حاضر از تلفیق دو نظریه بنیادین نظریه انتخاب عقلانی (کلمن، ۱۹۹۰؛ بکر، ۱۹۹۳) و نظریه سرمایه اجتماعی (پاتنام، ۲۰۰۰؛ بوردیو، ۱۹۸۶) برای تبیین مسئله بهره گرفته است.

۲-۱. نظریه انتخاب عقلانی

نظریه انتخاب عقلانی یکی از چارچوب‌های بنیادین و پرنفوذ در علوم اجتماعی، اقتصاد رفتاری و جامعه‌شناسی است. این نظریه کنش انسانی را بر پایه اصل عقلانیت ابزاری^۱ تبیین می‌کند و افراد را کنشگران عقلایی می‌داند که در هر موقعیت تصمیم‌گیری، گزینه‌های موجود را با هدف بیشینه کردن سودمندی و کمینه کردن هزینه ارزیابی می‌کنند و بهترین گزینه را برمی‌گزینند (کلمن، ۱۹۹۰). این نظریه، که ریشه در سنت اقتصاد نئوکلاسیک دارد و گری بکر^۲ آن را به حوزه خانواده و باروری گسترش داده، در تحلیل رفتارهای مرتبط با ازدواج، فرزندآوری و زمان‌بندی باروری کاربرد گسترده‌ای یافته است (بکر، ۱۹۹۳). برخلاف رویکردهای ساختاری‌گرا (مانند نظریه‌های دورکیم یا پارسنز) که رفتار را عمدتاً نتیجه فشارهای اجتماعی، هنجارهای فرهنگی یا نقش‌های ازپیش تعیین‌شده می‌دانند، نظریه انتخاب عقلانی تأکید می‌کند که حتی در محدودیت‌های ساختاری، افراد با محدودیت‌های داده‌شده عقلایی عمل می‌کنند و انتخاب‌هایشان نتیجه محاسبه آگاهانه هزینه‌ها و فواید است. این رویکرد با تأکید بر فردگرایی روش‌شناختی رفتارهای کلان اجتماعی را به‌منزله نتیجه تجميع تصمیم‌های خرد فردی تبیین می‌کند؛ از این‌رو، برای بررسی تأثیر سیاست‌های جمعیتی بر تصمیم‌های خانوادگی، که در تقاطع محدودیت‌های اقتصادی، نهادی و فردی قرار دارند، چارچوبی قدرتمند ارائه می‌دهد.

در حوزه خانواده، بکر (۱۹۹۳) با توسعه مدل اقتصاد خانواده نشان داد تصمیم به فرزندآوری، مشابه سرمایه‌گذاری اقتصادی، تابعی از هزینه‌های مستقیم (مانند آموزش، نگهداری و مراقبت‌های بهداشتی) و غیرمستقیم (مانند فرصت‌های شغلی ازدست‌رفته مادر یا کاهش درآمد خانوار) در برابر فواید (مانند رضایت عاطفی، حمایت در پیری، ارزش اقتصادی فرزندان و منزلت اجتماعی) است. این مدل، که بعدها کلمن (۱۹۹۰) آن را در چارچوب جامعه‌شناسی گسترش دهد، سیاست‌های جمعیتی را سیگنال‌های هزینه-فایده معرفی می‌کند. این سیگنال‌ها تنها زمانی مؤثرند که افراد آن‌ها را در محاسبه عقلایی خود وارد و درک کنند که سودمندی خالص تشکیل خانواده افزایش یافته است (بکر، ۱۹۹۳)؛ از این‌رو، قانون جوانی جمعیت (با ارائه مشوق‌هایی چون وام ازدواج، یارانه فرزند، مرخصی زایمان و اولویت مسکن) تلاش می‌کند هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم فرزندآوری را کم کند و معادله سودمندی را به نفع تشکیل خانواده تغییر دهد. نظریه انتخاب عقلانی بر مجموعه‌ای منسجم از ارکان و مفروضات استوار است که فرایند تصمیم‌گیری را به‌صورت نظام‌مند مدل‌سازی می‌کند:

1. Instrumental Rationality

2. Becker

۱. فرد عقلایی به منزله کنشگری هدفمند تعریف می‌شود که ترجیحات پایدار، اطلاعات نسبی و توانایی محاسبه دارد (بکر، ۱۹۹۳). این مفروضه، هرچند در نقدهای بعدی به دلیل فرض عقلانیت کامل تعدیل و به عقلانیت محدود تبدیل شد، همچنان پایه تحلیل است. در شرایط واقعی، افراد با اطلاعات ناقص و محدودیت‌های شناختی تصمیم می‌گیرند، اما همچنان به دنبال بهینه‌سازی هستند.

۲. سودمندی ارزش ذهنی است که فرد به هر نتیجه نسبت می‌دهد و می‌تواند شامل ابعاد مادی (درآمد)، عاطفی (شادی خانوادگی)، اجتماعی (منزلت) یا زمانی (تعادل کار-زندگی) باشد. در تصمیم‌های باروری، سودمندی فرزندان شامل ارزش مصرفی (لذت والدگری) و ارزش سرمایه‌ای (حمایت در پیری) است (بکر، ۱۹۹۳).

۳. تحلیل هزینه-فایده هسته مرکزی تصمیم‌گیری است. کنشگر هزینه‌های مادی، زمانی، روانی و فرصت‌یافته را در برابر فواید مدنظر می‌سنجد و تنها زمانی برای فرزندآوری اقدام می‌کند که سودمندی خالص مثبت باشد.

۴. اطلاعات پیش‌نیاز محاسبه است و ناقص بودن آن‌ها هزینه‌های جست‌وجو را افزایش می‌دهد و تصمیم را به تعویق می‌اندازد (استیگلر^۱، ۱۹۶۱). سیاست‌های جمعیتی تنها با آگاهی کافی وارد محاسبه می‌شود و آگاه نبودن مانند مانعی ساختاری عمل می‌کند.

۵. ریسک و عدم قطعیت از طریق اعتماد به نهادهای شفافیت اطلاعات و تجربه گذشته مدیریت می‌شود. بی‌اعتمادی هزینه‌های ادراک‌شده را افزایش می‌دهد و حتی مشوق‌های قوی را بی‌اثر می‌کند. در نهایت، انتخاب بهینه نتیجه‌ای است که سودمندی خالص را حداکثر کند و حتی در شرایط محدودیت، بهینه نسبی باشد (بکر، ۱۹۹۳). این ارکان در کنار یکدیگر مدل خطی تصمیم‌گیری ایجاد می‌کنند: اطلاعات، ارزیابی هزینه-فایده، مدیریت ریسک و انتخاب بهینه.

در این پژوهش، تصمیم‌های خانوادگی دانشجویان (شامل تمایل به ازدواج زودهنگام، تعداد فرزند مدنظر، زمان‌بندی باروری و گرایش کلی به تشکیل خانواده هسته‌ای) رفتارهایی هزینه‌بر با سودمندی بلندمدت تلقی می‌شوند که در معادله عقلایی هزینه-فایده قرار می‌گیرند. قانون جوانی جمعیت با ارائه بسته‌ای از مشوق‌ها (از جمله وام ازدواج، یارانه فرزند، مرخصی زایمان، اولویت مسکن و توسعه خوابگاه‌های متأهلی) تلاش می‌کند هزینه‌های مستقیم (مانند هزینه‌های مالی نگهداری فرزند) و غیرمستقیم (مانند فرصت‌های شغلی ازدست‌رفته یا فشار تحصیلی) را کاهش دهد و معادله‌ای سودمند را به نفع تشکیل خانواده تغییر دهد. دانشجویان کنشگران عقلایی در آستانه ورود به بازار کار و

تشکیل خانواده هستند. آن‌ها این سیاست‌ها را نه به صورت انتزاعی یا ایدئولوژیک، بلکه در قالب ورودی‌های محاسبه عقلایی ارزیابی می‌کنند و تنها زمانی برای باروری مثبت تصمیم‌گیری می‌کنند که سودمندی خالص ادراک‌شده افزایش یابد؛ همچنین، آگاهی از سیاست‌های جمعیتی به منزله ورودی شناختی عمل می‌کند. بدون آگاهی سیاست‌ها وارد محاسبه نمی‌شوند و همانند هزینه جست‌وجوی اطلاعاتی بالا عمل می‌کنند. اگر دانشجو از وام ۳۰۰ میلیونی ازدواج یا یارانه فرزند مطلع نباشد، این مشوق‌ها در معادله هزینه-فایده او وزن صفر خواهند داشت. رضایت از اجرای سیاست‌ها و ادراک حمایت دولتی ارزیابی فایده هستند. دانشجو مبلغ یارانه، سرعت پرداخت، تناسب با تورم و تأثیر واقعی بر زندگی دانشجویی را می‌سنجد. اگر مبلغ یارانه با هزینه‌های واقعی زندگی تناسب نداشته باشد یا اجرای آن با تأخیر و بوروکراسی همراه باشد، سودمندی ادراک‌شده کاهش می‌یابد و سیاست فایده‌ای حاشیه‌ای تلقی می‌شود. اعتماد به نهادهای دولتی به منزله کاهش‌دهنده هزینه ریسک عمل می‌کند. بی‌اعتمادی (ناشی از تجربه‌های گذشته، فساد ادراک‌شده یا تبعیض در تخصیص منابع) هزینه‌های پیش‌بینی نشده (مانند پرداخت با تأخیر یا انحراف منابع) را افزایش می‌دهد و خطر تصمیم‌گیری را بالا می‌برد. در نهایت، تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها (متغیر میانجی) با کاهش هزینه‌های اطلاعاتی، برجسته‌سازی موفقیت‌ها و ایجاد انتظارات مثبت، نقش کاتالیزور دارد و نگرش را به سمت پذیرش سوق می‌دهد. رسانه‌ها با کاهش ابهام و تقویت سودمندی ادراک‌شده، معادله را به نفع سیاست‌های جمعیتی تغییر می‌دهند؛ بنابراین با توجه به مفروضات عقلانیت ابزاری، اصل سودمندی خالص و مدل خطی تصمیم‌گیری (اطلاعات، ارزیابی، مدیریت ریسک و انتخاب) فرضیه‌های زیر لحاظ می‌شوند: ۱. هرچه آگاهی دانشجویان از سیاست‌های جمعیتی بیشتر باشد، تمایل به تصمیم‌های خانوادگی مثبت افزایش می‌یابد (اصل اطلاعات و کاهش هزینه جست‌وجو)، ۲. رضایت از اجرای سیاست‌ها با تصمیم‌های خانوادگی رابطه مثبت دارد (ارزیابی فایده و سودمندی ادراک‌شده)، ۳. ادراک حمایت دولتی تصمیم‌های خانوادگی را تقویت می‌کند (کاهش هزینه مستقیم و افزایش سودمندی خالص)، ۴. اعتماد به نهادهای دولتی با تصمیم‌های خانوادگی رابطه مثبت دارد (کاهش هزینه ریسک و عدم قطعیت)، ۵. تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها رابطه متغیرهای مستقل با تصمیم‌های خانوادگی را میانجی‌گری می‌کند (کاهش هزینه اطلاعاتی و تقویت انتظارات).

۲-۲. نظریه سرمایه اجتماعی

نظریه سرمایه اجتماعی به منزله یکی از چارچوب‌های محوری در جامعه‌شناسی معاصر و علوم سیاسی بر موارد زیر تأکید می‌کند: نقش منابع نهفته در ساختارهای روابط اجتماعی، هنجارهای مشترک و الگوهای اعتماد در تسهیل کنش جمعی، کاهش هزینه‌های معامله و دستیابی به

اهداف فردی و گروهی؛ همچنین سرمایه اجتماعی را به منزله دارایی نامشهود و رابطه محور تعریف می کند که از طریق اعتماد متقابل، هنجارهای متقابل و شبکه های ارتباطی تولید انباشته و بازتولید می شود (بورديو^۱، ۱۹۸۶؛ پاتنام^۲، ۲۰۰۰). این نظریه را، که ریشه در کارهای اولیه بورديو (۱۹۸۶) دارد - که سرمایه اجتماعی را منبعی در دسترس از طریق عضویت در شبکه های پایدار روابط متقابل می دید- پاتنام (۲۰۰۰) به سطح تحلیل کلان و مدنی گسترش داد و به ابزاری برای توضیح عملکرد نهادهای دموکراتیک، همکاری اجتماعی و پذیرش سیاست های عمومی تبدیل کرد. نظریه سرمایه اجتماعی تأکید می کند که کنش های فردی در خلأ رخ نمی دهند، بلکه در بستر سرمایه اجتماعی موجود در محیط نهادی، محلی و ارتباطی شکل می گیرند. این سرمایه با ایجاد اعتماد نهادی، مشروعیت بخشی به سیاست ها و کاهش هزینه های نظارت و اجرا، پذیرش و اثربخشی سیاست های عمومی را تعیین می کند (فوکویاما^۳، ۱۹۹۵). در حوزه سیاست گذاری جمعیتی، سرمایه اجتماعی به منزله پل میان دولت و شهروندان عمل می کند و نشان می دهد چرا سیاست های مشابه در جوامع با سطوح متفاوت سرمایه اجتماعی نتایج متفاوتی دارند. جایی که اعتماد نهادی پایین باشد حتی مشوق های قوی نیز به مقاومت یا بی تفاوتی منجر می شوند.

درباره خانواده و باروری، سرمایه اجتماعی بر نقش شبکه های خانوادگی، اجتماعی و نهادی در کاهش هزینه های روانی، عملی و ادراک شده فرزندآوری تأکید می کند و نشان می دهد اعتماد به نهادهای دولتی - به منزله بخشی از سرمایه اجتماعی عمودی- می تواند ادراک ریسک را کاهش دهد، سیاست های تشویقی را مشروع کند و رفتار باروری را به سمت الگوهای مطلوب سوق دهد. پاتنام (۲۰۰۰) در تحلیل جوامع مدنی، سرمایه اجتماعی را عامل کلیدی در پذیرش سیاست های عمومی می داند؛ زیرا اعتماد نهادی هزینه های معامله را کاهش می دهد، سبب تقویت هنجارهای همکاری می شود و شهروندان را به مشارکت در اهداف جمعی ترغیب می کند. نظریه سرمایه اجتماعی بر مجموعه ای منسجم و چندبعدی از ارکان و مفروضات استوار است که تعاملات اجتماعی را به صورت پویا و چرخه ای مدل سازی می کند و از تحلیل های ایستا فراتر می رود. اعتماد هسته مرکزی و پیش شرط سرمایه اجتماعی است و به دو سطح اعتماد میان فردی (که در روابط نزدیک شکل می گیرد) و اعتماد نهادی (که بر پیش بینی پذیری و عدالت رفتار دولت استوار است) تقسیم می شود. اعتماد نهادی با کاهش عدم قطعیت، هزینه های ادراک شده

1. Bourdieu

2. Putnam

3. Fukuyama

سیاست‌ها را کاهش می‌دهد و پذیرش را تسهیل می‌کند (پاتنام، ۲۰۰۰). هنجارهای متقابل به‌منزله سازوکار بازتولید سرمایه اجتماعی عمل می‌کنند و انتظار بازگشت رفتار مثبت را به‌وجود می‌آورند. این هنجارها همکاری را از بازی یک‌بارمصرف به تعامل مستمر تبدیل می‌کنند (گولدرن^۱، ۱۹۶۰). در سیاست‌گذاری، هنجارهای متقابل سبب می‌شوند شهروندان سیاست را نه تنها به‌منزله هزینه، بلکه سرمایه‌گذاری در آینده مشترک ببینند.

شبکه‌های اجتماعی کانال‌های اصلی انتقال اطلاعات، حمایت عاطفی و نفوذ اجتماعی هستند. سرمایه اجتماعی پیوندی در شبکه‌های متراکم و همگن (مانند خانواده یا دوستان) حمایت عملی فراهم می‌کند؛ درحالی‌که سرمایه اجتماعی پل‌زننده در شبکه‌های گسترده و ناهمگن (مانند رسانه‌ها یا نهادهای دولتی) دسترسی به اطلاعات جدید و مشروعیت‌بخشی را افزایش می‌دهد (ولکاک، ۱۹۹۸). رسانه‌ها به‌منزله شبکه‌های پل‌زن نقش کلیدی در شکل‌دهی به نگرش عمومی دارند. بعد ساختاری سرمایه اجتماعی شامل الگوهای روابط، نقش‌ها و ساختارهای سازمانی است؛ درحالی‌که بعد شناختی شامل ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورهای مشترک می‌شود. این دو بعد پذیرش سیاست را از طریق ترکیب حمایت عملی و مشروعیت ایدئولوژیک تقویت می‌کنند (ناهاییت و گوشال^۲، ۱۹۹۸). سرمایه اجتماعی از طریق تعاملات مستمر، مشارکت مدنی و سیاست‌گذاری حمایتگر افزایش می‌یابد، اما با انزوای اجتماعی، بی‌اعتمادی یا ناکارآمدی نهادی فرسوده می‌شود (پاتنام، ۱۹۹۳). این پویایی چرخه‌ای از تقویت یا تضعیف ایجاد می‌کند؛ همچنین، پیامدهای سرمایه اجتماعی شامل کاهش هزینه‌های معامله، افزایش همکاری جمعی، بهبود سلامت روانی، تقویت انسجام اجتماعی و تسهیل اثربخشی سیاست‌گذاری عمومی است. در حیطه باروری، سرمایه اجتماعی زیاد خطر ادراک‌شده فرزندآوری را کاهش می‌دهد. این ارکان مدل چرخه‌ای پویا و متمرکز بر بازتولید اعتماد ایجاد می‌کنند: اعتماد، هنجارهای متقابل، شبکه‌ها، سرمایه اجتماعی، نتایج مثبت و بازتولید اعتماد.

بر این اساس، تصمیم‌های خانوادگی دانشجویان رفتارهایی وابسته به سرمایه اجتماعی نهادی و ارتباطی تلقی می‌شوند که پذیرش سیاست‌های جمعیتی را میانجی‌گری می‌کند. قانون جوانی جمعیت، فراتر از مشوق‌های مادی، نیازمند سرمایه اجتماعی زیاد برای ایجاد اعتماد، مشروعیت و همکاری است. در جامعه دانشجویی بروجرد - با فشارهای محلی مانند کمبود خوابگاه متأهلی، بیکاری فارغ‌التحصیلان و هزینه‌های سنگین زندگی - سرمایه اجتماعی کم (بی‌اعتمادی نهادی و پوشش ضعیف رسانه‌ای) حتی با آگاهی و رضایت زیاد می‌تواند نگرش را

1. Gouldner

2. Nahapiet and Ghoshal

منفی کند و تصمیم‌های خانوادگی را به تعویق بیندازد. اعتماد به نهادهای دولتی بعد شناختی سرمایه اجتماعی به‌شمار می‌آیند. بی‌اعتمادی (ناشی از ناکارآمدی اجرایی، فساد ادراک‌شده یا تبعیض) هزینه‌های معامله را افزایش می‌دهد و سیاست را بی‌اثر می‌کند (فوکویاما، ۱۹۹۵). تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها (متغیر میانجی) به‌منزله شبکه پلزن و عامل بازتولید هنجارهای متقابل با ایجاد روایت‌های مثبت، ترویج ارزش‌های خانوادگی و تقویت اعتماد نهادی پذیرش را تسهیل می‌کند. آگاهی و رضایت بدون پشتوانه سرمایه اجتماعی به همکاری منجر نمی‌شود، اما ادراک حمایت با تقویت هنجارهای متقابل سرمایه اجتماعی را بازتولید می‌کند و نگرش را به سمت پذیرش سوق می‌دهد.

۳. پیشینه تجربی

در حوزه مطالعات داخلی، تاجبخش و همکاران (۱۴۰۴) با هدف ارزیابی دیدگاه زوج‌های جوان شهر خرم‌آباد به مشوق‌های فرزندآوری مندرج در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت دریافتند این مشوق‌ها به‌طور کلی بر تمایل به فرزندآوری تأثیر مثبت و معناداری دارند؛ با این حال، میزان اجرایی شدن واقعی این مشوق‌ها از نگاه زوجین بسیار کم ارزیابی شد و همین ضعف اجرایی‌سازی اثر منفی و معناداری بر رضایت‌مندی آن‌ها داشت؛ به عبارت دیگر، هرچند از محتوای قانون و مشوق‌های پیش‌بینی‌شده استقبال شد، ناکافی بودن اجرا و نظارت نه‌تنها رضایت ایجاد نکرد، بلکه سبب تضعیف انگیزه فرزندآوری شد. تاجبخش و پیری‌نژاد (۱۴۰۳) با بررسی ۴۰۰ زوج تهرانی نشان دادند گرایش به کم‌فرزندگی با ناامنی اقتصادی، آنومی اجتماعی، ارزش‌های مدرن، استفاده زیاد از شبکه‌های اجتماعی و مشارکت اجتماعی کم رابطه مثبت و قوی دارد؛ درحالی‌که حمایت اجتماعی زیاد این گرایش را به‌طور معناداری کاهش می‌دهد. این عوامل در مجموع ۶۶ درصد از واریانس کم‌فرزندگی را تبیین کردند. قوی‌ترین پیش‌بین‌ها نیز به‌ترتیب مشارکت اجتماعی پایین، گرایش به ارزش‌های مدرن و ناامنی اقتصادی بودند. این پژوهش تأکید می‌کند که بدون تقویت حمایت‌های اجتماعی و بازنگری در سیاست‌های فرهنگی، ادامه روند کاهش باروری در کلان‌شهرها حتمی است. ثمنی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود به روش پیمایشی و با بررسی زنان شاغل کادر پزشکی شهرستان فسا نتیجه گرفتند که بین حمایت قانونی و تمایل زنان شاغل به باروری رابطه مثبت و معناداری برقرار است. بالاخان (۱۴۰۱) در تحقیق خود با بهره‌گیری از روش تأویلی و مصاحبه عمیق، نگرش جوانان ۲۰ تا ۳۵ ساله اردبیل به فرزندآوری و سیاست‌های جمعیتی را بررسی کرد. او دریافت که از نظر شناختی، آگاهی افراد از سیاست‌ها کم و نگرش آن‌ها نیز به‌دلیل نبود اقدامات عملی منفی است؛ از این‌رو،

سیاست‌های افزایش جمعیت به سبب شرایط اجتماعی با چالش نارضایتی عمومی روبه‌روست. علی‌دوستی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه خود به روش پیمایشی و با مطالعه ۳۷۴ نفر از مراجعه‌کنندگان به مراکز بهداشتی اسلام‌آباد غرب نشان دادند که جنسیت، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، ارزشمندی مشوق‌ها، ناکافی نبودن مشوق‌ها و مداخله نکردن دولت در سیاست‌گذاری با تمایل به فرزندآوری رابطه مستقیم دارد؛ در مقابل تحصیلات، وضعیت فعالیت، بی‌اعتمادی به سیاست‌های تشویقی و ابهام در سیاست‌گذاری رابطه معنادار و معکوس دارند.

میرحسینی و خلیلی (۱۴۰۳) در تحقیقی به روش کیفی و مصاحبه با ۱۷ زن متأهل تهرانی نتایج را در دو مضمون اصلی ارائه دادند: موانع باروری و فرزندآوری (چالش‌های مالی-اقتصادی، حاشیه‌نشینی ارزش‌های مادرانه، تغییر ارزش‌ها و هنجارها، نداشتن مهارت‌های مادرانه) و درک زنان از سیاست‌های حمایتی (تبلیغات رسانه‌ای، اجرای سیاست‌ها، ابعاد مشوق‌ها و فرزندآوری به منزله وظیفه دینی-ملی)؛ همچنین مطالبات زنان شامل بهبود سیاست‌های تشویقی، تسهیلات مادرانه و تعادل شغل و امور زنانه بود. حسینی سعدی و صادقی (۱۴۰۳) به روش کیفی و مصاحبه با مخاطبان قانون نشان دادند در ورودی‌های سیاستی نامناسب، ناکافی بودن مشوق‌ها در مقایسه با شرایط اقتصادی، رفع نشدن نیازهای اساسی و وجود محتوای ضعیف سیاست‌های فرهنگی تأثیر قانون را کاهش داده‌اند. در فرایندهای سیاستی نیز برخورد سلیقه‌ای مجریان، انحراف منابع و رفتار منفی در اعطای تسهیلات رخ داده و بی‌اعتمادی به مشوق‌ها و ناتوانی در حل پیچیدگی‌های ساختاری، اثرگذاری قانون بر جامعه هدف را کم کرده است. اسمعیلی و همکاران (۱۴۰۴) در تحقیق خود به روش کیفی و با مصاحبه با ۲۰ خبره دریافتند که تغییر در ارزش‌ها و نگرش‌ها مهم‌ترین مؤلفه فرهنگی و تقسیم کار جنسیتی در منزل، نگرش‌های مساوات‌طلبانه جنسیتی، تأثیر رسانه‌های مدرن و سیاست‌های دولتی، زیرشاخص‌های کلیدی تأثیرگذار بر رفتار باروری از دیدگاه خبرگان هستند.

در حوزه مطالعات خارجی، کارابچوک^۱ و همکاران (۲۰۲۲) با استفاده از روش نظرسنجی فاکتوریل در پنج کشور (امارات متحده عربی، روسیه، اوکراین، آلمان و ژاپن) به بررسی عوامل مؤثر بر نگرش جوانان تحصیل کرده به تعداد ایده‌آل فرزندان زوج‌های توصیف‌شده پرداختند. آن‌ها دریافتند که درآمد خانوار، دسترسی به مراقبت‌های کودک و امنیت شغلی قوی‌ترین عوامل تأثیرگذار بر نگرش‌های باروری هستند؛ به‌ویژه، در آلمان و ژاپن، حمایت‌های خانوادگی مانند مرخصی والدین، تمایل به فرزندآوری را به‌طور قابل توجهی افزایش می‌دهد. گونگ و وانگ^۲ (۲۰۲۲) در تحقیق خود به روش پیمایشی تجربی در ژاپن و با بررسی دانشجویان و جوانان

1. Karabchuk

2. Gong and Wang

نتیجه گرفتند که آگاهی از سیاست‌های حمایتی خانواده (مانند یارانه‌های فرزندآوری و مرخصی زایمان) به‌ویژه میان زنان با نگرش‌های جنسیتی برابرطلبانه بر نیت ازدواج تأثیر مثبت دارد و این آگاهی می‌تواند موانع فرهنگی و اقتصادی را کاهش دهد. ژانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش خود به روش پیمایشی ملی و با تمرکز بر دانشجویان دانشگاهی چین دریافتند که پس از سیاست سه‌فرزندی اضطراب مرتبط با فرزندآوری و والدگری تمایل به باروری را کاهش می‌دهد؛ درحالی‌که دانش درباره خدمات سلامت مادر و کودک نگرش مثبت به تشکیل خانواده را تقویت می‌کند. سورنسن^۲ و همکاران (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای به روش پیمایشی و با بررسی دانشجویان کالج دانشگاهی دانمارک نشان دادند که آگاهی کم از کاهش باروری مرتبط با سن، همراه با نگرش‌های مثبت به والدگری، تمایل به فرزندآوری را میان دانشجویان تقویت می‌کند؛ هرچند نگرانی‌های اقتصادی و تعارض کار-خانواده سبب تعدیل این تمایل می‌شود.

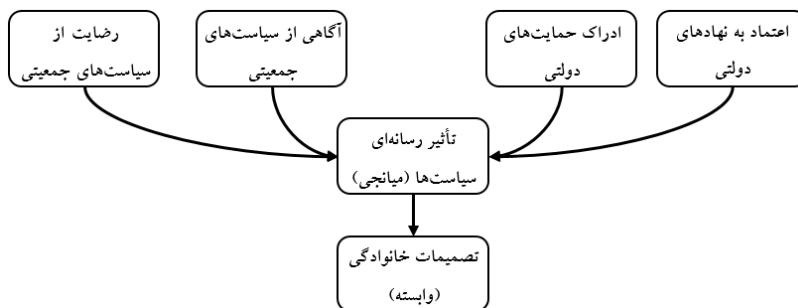
پیشینه پژوهش‌های داخلی و خارجی اغلب بر این موارد تمرکز داشته است: جهت‌گیری‌های ارزشی، حمایت‌های قانونی، عوامل جامعه‌شناختی، نگرش جوانان غیر دانشجوی، چالش‌های کلی دانشجویان، درک زنان متأهل، ممیزی اجرای قانون جوانی جمعیت، نقش فرهنگ و عوامل اقتصادی-سیاستی در سطح بین‌المللی؛ بااین‌حال، هیچ مطالعه‌ای هم‌زمان دانشجویان شهرهای متوسط ایران، مدل‌سازی چهاربعدی نگرش به سیاست‌های جمعیتی (آگاهی، رضایت اجرایی، ادراک حمایت و اعتماد نهادی) و تأثیر آن بر تصمیم‌های خانوادگی دانشجویان (ازدواج زیر ۲۶ سال، قصد تشکیل خانواده در پنج سال، تعداد ایده‌آل دو فرزند یا بیشتر و زمان‌بندی باروری) را در چارچوب انتخاب عقلانی و سرمایه اجتماعی بررسی نکرده است. تحقیق حاضر با پر کردن این شکاف سه‌گانه، برای نخستین بار در بروجرد-نماینده شهرهای متوسط با چالش‌های محلی مانند کمبود خوابگاه متأهلی و بیکاری-این مدل را آزموده است.

۴. مدل مفهومی

مدل مفهومی این پژوهش بر پایه چارچوب ترکیبی نظریه انتخاب عقلانی (با تأکید بر عقلانیت ابزاری، تحلیل هزینه-فایده، سودمندی خالص و مدل خطی تصمیم‌گیری) و نظریه سرمایه اجتماعی (با تمرکز بر اعتماد نهادی، هنجارهای متقابل، شبکه‌های پل‌زن و بازتولید سرمایه اجتماعی از طریق مشروعیت و کاهش هزینه‌های معامله) ترسیم و فرضیه‌های تحقیق به قرار زیر تدوین شده است:

1. Zhang
2. Sørensen

۱. هرچه آگاهی دانشجویان از سیاست‌های جمعیتی بیشتر باشد، تمایل به تصمیم‌های خانوادگی مثبت افزایش می‌یابد (ترکیب اصل اطلاعات و کاهش هزینه جست‌وجو در انتخاب عقلانی با شبکه‌های ارتباطی و کاهش هزینه اطلاعاتی در سرمایه اجتماعی)؛
۲. رضایت از اجرای سیاست‌ها با تصمیم‌های خانوادگی رابطه مثبت دارد (ترکیب ارزیابی فایده و سودمندی ادراک شده در انتخاب عقلانی با هنجارهای متقابل و مشروعیت اجرایی در سرمایه اجتماعی)؛
۳. ادراک حمایت دولتی تصمیم‌های خانوادگی را تقویت می‌کند (ترکیب کاهش هزینه مستقیم و افزایش سودمندی خالص در انتخاب عقلانی با بازتولید اعتماد شناختی و مشروعیت نهادی در سرمایه اجتماعی)؛
۴. اعتماد به نهادهای دولتی با تصمیم‌های خانوادگی رابطه مثبت دارد (ترکیب کاهش هزینه ریسک و عدم قطعیت در انتخاب عقلانی با اعتماد نهادی به‌منزله هسته سرمایه اجتماعی و کاهش هزینه‌های معامله)؛
۵. تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها رابطه متغیرهای مستقل با تصمیم‌های خانوادگی را میانجی‌گری می‌کند (ترکیب کاهش هزینه اطلاعاتی، تقویت انتظارات و چارچوب‌بندی در انتخاب عقلانی با شبکه‌های پل‌زن، چارچوب‌بندی رسانه‌ای و بازتولید هنجارهای متقابل در سرمایه اجتماعی).

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

۵. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با روش کمی و رویکرد پیمایشی-توصیفی هم‌بستگی اجرا شد. جامعه آماری شامل دانشجویان دانشگاه آیت‌الله العظمی بروجردی (ره) در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود که براساس آمار رسمی دانشگاه بالغ بر ۵۵۰۰ نفر را دربرمی‌گرفت. نمونه‌گیری نیز به روش تصادفی طبقه‌ای انجام شد؛ بدین‌صورت که جامعه آماری براساس سه دانشکده اصلی (علوم انسانی، علوم

پایه، فنی و مهندسی) به طبقات متناسب با حجم هر دانشکده تقسیم شد؛ سپس در هر طبقه، نمونه‌گیری تصادفی ساده با استفاده از فهرست اسامی دانشجویان (تهیه‌شده از اداره آموزش دانشگاه) صورت گرفت. حجم نمونه با بهره‌گیری از فرمول کوکران برای جوامع محدود و با سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای مجاز ۰/۰۵ محاسبه شد و حجم نمونه اولیه ۳۶۱ نفر به‌دست آمد.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بود که بر پایه مدل مفهومی تحقیق و با استناد به چارچوب نظری ترکیبی انتخاب عقلانی و سرمایه اجتماعی طراحی شد. این پرسشنامه شامل ۵۱ گویه در شش بعد اصلی به همراه ۸ گویه جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن، وضعیت تأهل، مقطع تحصیلی، شغل و تحصیلات پدر) بود. گویه‌ها با مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای تدوین شدند. روایی ابزار نیز به دو روش روایی صوری و روایی سازه بررسی شد:

۱. روایی صوری: پرسشنامه را ۱۰ نفر از دانشجویان (خارج از نمونه) تکمیل و از نظر وضوح، سادگی زبان و زمان پاسخ‌دهی (حداکثر ۱۵ دقیقه) ارزیابی کردند. اصلاحات جزئی نیز در نگارش گویه‌ها اعمال شد.

۲. روایی سازه: روایی سازه ابزار با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی در نرم‌افزار AMOS تأیید شد. نتایج نشان می‌دهد بارهای عاملی استاندارد تمام گویه‌ها بالاتر از ۰/۶ و معنادار در سطح $p < 0.001$ بودند. شاخص‌های برازش مدل نیز مطلوب گزارش شدند. CFI، X2/df، TLI و RMSEA هم به ترتیب ۰/۹۴، ۰/۹۳ و ۰/۰۵۶ بودند. پایایی ابزار با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد و ضرایب برای تمام ابعاد بالاتر از ۰/۷۰ به‌دست آمد (تصمیم‌های خانوادگی ۰/۷۹۳، آگاهی ۰/۸۶۸، رضایت ۰/۸۰۶، حمایت ۰/۸۱۹، اعتماد ۰/۹۶۳ و تأثیرات رسانه ۰/۷۸۱). توزیع پرسشنامه به‌صورت حضوری و آنلاین در پاییز ۱۴۰۴ و در محیط‌های دانشگاهی صورت گرفت. برای کنترل سوگیری پاسخ‌دهی خودکار، گویه‌های معکوس در بخش تصمیم‌های خانوادگی به‌کار گرفته شد. داده‌ها در نرم‌افزار SPSS ورژن ۲۶ وارد شدند. پس از بررسی پرت‌ها، نرمال بودن توزیع (آزمون کولموگروف-اسمیرنوف) و هم‌خطی، تحلیل‌های استنباطی اجرا شدند. روابط اولیه با آزمون هم‌بستگی پیرسون بررسی شد. اثر مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته با رگرسیون چندگانه و اثر میانجی‌گری متغیر تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها با مدل‌سازی معادلات ساختاری در AMOS آزموده شد.

جدول ۱. ماتریس عملیاتی متغیرها

متغیر	نوع متغیر	تعریف مفهومی	تعریف عملیاتی	تعداد گویه	مقیاس اندازه‌گیری
آگاهی از سیاست‌های جمعیتی	مستقل	میزان شناخت دانشجویان از محتوای قانون جوانی جمعیت و مشوق‌های آن	می‌دانم به ازای هر فرزند، ۱۰۵ میلیون تومان کمک‌هزینه ماهانه داده می‌شود.	۸	لیکرت پنج‌درجه‌ای (۱= اصلاً آگاه نیستیم، ... ۵= کاملاً آگاهیم)
رضایت از اجرای سیاست‌ها	مستقل	ارزیابی دانشجویان از کیفیت، سرعت و تناسب اجرای مشوق‌ها	مبلغ کمک‌هزینه فرزند با هزینه‌های واقعی زندگی دانشجویی تناسب دارد.	۱۰	لیکرت پنج‌درجه‌ای (۱= کاملاً ناراضی، ... ۵= کاملاً راضی)
ادراک حمایت دولتی	مستقل	برداشت کلی دانشجویان از میزان حمایت واقعی دولت از تشکیل خانواده	احساس می‌کنم دولت موضوع تشکیل خانواده دانشجویان را در اولویت جدی قرار داده است.	۸	لیکرت ۵ درجه‌ای (۱= کاملاً مخالفم، ۲= مخالفم، ۳= تا حدودی، ۴= موافقم، ۵= کاملاً موافقم)
اعتماد به نهادهای دولتی	مستقل	سطح اعتماد دانشجویان به صداقت، عدالت و توانمندی نهادهای مجری	نهادهای دولتی براساس منافع عمومی و دانشجویان تصمیم‌گیری می‌کنند.	۸	
تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها	میانجی	نقش رسانه‌ها در شکل‌دهی نگرش به مسائل جمعیتی و خانوادگی	نحوه نمایش مسائل جمعیتی در رسانه‌ها درک من از اهمیت فرزندآوری را شکل می‌دهد.	۸	
تصمیم‌های خانوادگی	وابسته	برنامه‌ریزی و تمایل دانشجویان به ازدواج زودهنگام، فرزندآوری و تشکیل خانواده	قصد دارم قبل از ۳۰ سالگی صاحب اولین فرزند شوم.	۹	

۶. یافته‌های پژوهش

بررسی توصیفی متغیرهای زمینه‌ای نشان می‌دهد ۶۵ درصد پاسخ‌گویان زن و ۳۵ درصد مرد، ۹۱/۳ درصد مجرد و ۸/۷ درصد متأهل، ۸۴/۸ درصد دانشجوی کارشناسی و ۱۵/۲ درصد کارشناسی ارشد با میانگین سنی ۲۱/۸۰ سال (انحراف معیار ۳/۱) بودند.

جدول ۲. توزیع پراکندگی متغیرهای تحقیق

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	حد متوسط	انحراف معیار	پایین / منفی	متوسط	بالا / مثبت
تصمیم‌های خانوادگی	۲۱	۵۷	۳۷/۳	۳۶	۷/۷	۱۷/۷	۶۳/۴	۱۸/۸
تصمیم‌گیری برای ازدواج و تشکیل خانواده	۶	۲۴	۱۵/۹	۱۵	۳/۹	۱۶/۶	۵۶/۸	۲۶/۶
تصمیم‌گیری برای فرزندآوری و باروری	۱۲	۳۳	۲۱/۴	۲۱	۴/۶	۱۸	۵۸/۷	۲۳/۳
آگاهی از سیاست‌های جمعیتی	۹	۴۰	۲۱/۱	۲۴	۶/۷	۴۱/۶	۴۷/۹	۱۰/۵
رضایت از سیاست‌های جمعیتی	۱۰	۳۶	۲۴/۵	۳۰	۵/۵	۳۹/۶	۶۰/۴	۰
ادراک از حمایت‌های دولتی	۸	۳۳	۲۰/۲	۲۴	۵/۵	۴۰/۲	۵۴/۳	۵/۵
اعتماد به نهادهای دولتی	۸	۳۵	۱۹/۲	۲۴	۶/۲	۴۴/۶	۵۱/۸	۳/۶
تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها	۸	۳۴	۲۰/۵	۲۴	۴/۹	۳۱/۳	۶۶/۵	۲/۲

براساس یافته‌های توصیفی، میانگین تصمیم‌های خانوادگی دانشجویان (۳۷/۳؛ انحراف معیار ۷/۷) بالاتر از حد متوسط نظری (۳۶) بود؛ به طوری که ۱۷/۷ درصد در سطح پایین (تمایل کم به ازدواج زودهنگام و فرزندآوری)، ۶۳/۴ درصد در سطح متوسط (نگرش مشروط) و ۱۸/۸ درصد در سطح بالا (تمایل قوی به تشکیل خانواده) قرار گرفتند. در بعد تصمیم‌گیری برای ازدواج و تشکیل خانواده، میانگین ۱۵/۹ (انحراف معیار ۳/۹) بالاتر از حد متوسط (۱۵) بود و به ترتیب ۱۶/۶ درصد، ۵۶/۸ درصد و ۲۶/۶ درصد در سطوح پایین، متوسط و بالا قرار داشتند. در بعد تصمیم‌گیری برای فرزندآوری و زمان‌بندی باروری میانگین ۲۱/۴ (انحراف معیار ۴/۶) بالاتر از حد متوسط (۲۱) گزارش شد. توزیع طبقاتی نیز شامل ۱۸ درصد پایین، ۵۸/۷ درصد متوسط و ۲۳/۳ درصد بالا بود. این الگو حاکی از گرایش کلی مثبت، اما مشروط دانشجویان به تشکیل خانواده است. تمایل به ازدواج (۲۶/۶ درصد در سطح بالا) از فرزندآوری (۲۳/۳ درصد) قوی‌تر

است که می‌تواند ناشی از فشارهای اقتصادی و تحصیلی در مرحلهٔ پس از ازدواج باشد؛ درحالی‌که هنجارهای فرهنگی و سرمایهٔ اجتماعی خانوادگی همچنان از دواج زود هنگام را تقویت می‌کنند. غلبهٔ سطح متوسط (بیش از ۵۸ درصد در هر دو بعد) نشان‌دهندهٔ وابستگی تصمیم‌ها به شرایط خارجی (مانند اشتغال، مسکن و حمایت دولتی) و بیانگر عقلانیت محدود در محاسبهٔ هزینه-فایده باروری است. وجود اقلیت قابل توجه در سطح پایین (حدود ۱۸ درصد) نیز هشداردهنده است و احتمالاً بازتاب بی‌اعتمادی نهادی و ادراک ناکافی حمایت از سیاست‌های جمعیتی را نشان می‌دهد که می‌تواند به تداوم کاهش باروری در این قشر پیشرو منجر شود.

توزیع توصیفی متغیرهای مستقل و میانجی تصویری نگران‌کننده از شکاف عمیق میان سیاست‌گذاری جمعیتی و واقعیت‌های اجتماعی-اقتصادی دانشجویان شهرهای متوسط ترسیم می‌کند. براساس یافته‌های توصیفی، آگاهی از سیاست‌های جمعیتی با میانگین ۲۱/۱ (انحراف معیار ۶/۷) به‌طور معناداری زیر حد متوسط نظری (۲۴) قرار گرفت. ۴۱/۶ درصد دانشجویان آگاهی ضعیفی از مشوق‌های قانون جوانی جمعیت داشتند، ۴۷/۹ درصد در سطح متوسط بودند و تنها ۱۰/۵ درصد به‌طور کامل آگاه بودند. آگاهی کم نشان می‌دهد سیاست‌های تشویقی قانون جوانی جمعیت وارد میدان محاسبهٔ عقلایی تصمیم‌های باروری نشده‌اند. بدون شناخت دقیق از وام‌ها، یارانه‌ها و تسهیلات این مشوق‌ها به هزینه‌های جست‌وجوی اطلاعاتی بالا تبدیل و از معادلهٔ سودمندی حذف می‌شوند. رضایت از اجرای سیاست‌ها میانگین ۲۴/۵ (انحراف معیار ۵/۵) را ثبت کرد که بسیار کمتر از حد متوسط (۳۰) بود. رضایت کم از اجرا بیانگر ناکارآمدی ساختاری در تخصیص منابع است. دانشجویانی که ۱/۵ میلیون تومان یارانهٔ فرزند را ناچیز و فرایند دریافت وام را پیچیده می‌دانند سیاست را فایدهٔ حاشیه‌ای تلقی می‌کنند و به‌جای تشویق، مقاومت شناختی نشان می‌دهند. این وضعیت تناقض میان اهداف کلان قانون و محدودیت‌های محلی (بیکاری و کمبود خوابگاه متأهلی) را آشکار می‌کند.

در ادراک حمایت دولتی، میانگین ۲۰/۲ (انحراف معیار ۵/۵) جایگاه ضعیفی از حد متوسط (۲۴) داشت. ۴۰/۲ درصد حمایت را ناچیز ارزیابی کردند، ۵۴/۳ درصد متوسط و تنها ۵/۵ درصد آن را کافی دانستند. ادراک ضعیف حمایت دولتی بیانگر شکست در ایجاد حس مشروعیت و عدالت است. وقتی دانشجویان احساس کنند وعده‌های قانونی در عمل محقق نمی‌شود، حتی با آگاهی زیاد سودمندی ادراک شدهٔ آن‌ها کاهش می‌یابد و تصمیم به تأخیر در تشکیل خانواده تقویت می‌شود. این ادراک پل میان سیاست و رفتار فردی را تخریب می‌کند. اعتماد به نهادهای دولتی با میانگین ۱۹/۲ (انحراف معیار ۶/۲) پایین‌ترین عملکرد را میان متغیرهای مستقل نشان داد. ۴۴/۶ درصد بی‌اعتمادی کامل، ۵۱/۸ درصد اعتماد مشروط و فقط ۳/۶ درصد اعتماد زیاد

داشتند. این سطح پایین سرمایه اجتماعی نهادی نقطه شکست سیاست‌های جمعیتی در این قشر است. اعتماد نهادی پایین هسته سرمایه اجتماعی را نابود کرده است. بدون اعتماد، مشوق‌ها به منزله وعده‌های توخالی دیده می‌شوند و هزینه ریسک ادراک شده به شدت افزایش می‌یابد. این وضعیت چرخه معیوب بی‌اعتمادی-ناکارآمدی-کاهش باروری را تداوم می‌بخشد و نشان می‌دهد اصلاح نهادی پیش‌نیاز هرگونه مداخله مالی است. درنهایت، تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها میانگین ۲۰/۵ (انحراف معیار ۴/۹) را به دست داد که کمتر از حد متوسط (۲۴) بود. تأثیر محدود رسانه‌ها بیان‌کننده نبود چارچوب‌بندی مؤثر است. رسانه‌ها به جای ایجاد امید، مشروعیت‌بخشی و اولویت‌سازی یا بی‌تفاوت مانده‌اند یا موجب نگرانی شده‌اند. این ضعف نقش میانجی رسانه در کاهش هزینه‌های اطلاعاتی و تقویت انتظارات مثبت را خنثی کرده و فرصت طلایی برای تغییر نگرش نسل جوان را از دست داده است. به طور کلی، هم‌راستایی کم هر پنج متغیر با حد متوسط نظری چالش‌های چندلایه شناختی، اجرایی، ادراکی، نهادی و ارتباطی را در مسیر پذیرش سیاست‌های جمعیتی توسط دانشجویان بروجد آسکار می‌کند.

جدول ۳. ماتریس هم‌بستگی نگرش به سیاست‌های جمعیتی دولت و تصمیم‌های خانوادگی

متغیر	آگاهی	رضایت	حمایت	اعتماد	رسانه	تصمیمات خانوادگی
آگاهی از سیاست‌های جمعیتی	۱	۰/۱۱۴*	۰/۲۸۱*	۰/۱۵۴*	۰/۰۵۲	۰/۱۳۳*
رضایت از سیاست‌های جمعیتی	۰/۱۱۴*	۱	۰/۶۶۱**	۰/۷۲۶**	۰/۳۸۸**	۰/۱۰۴*
ادراک از حمایت‌های دولتی	۰/۲۸۱*	۰/۶۶۱**	۱	۰/۷۹۵**	۰/۳۴۰**	۰/۰۵۹
اعتماد به نهادهای دولتی	۰/۱۵۴*	۰/۷۲۶**	۰/۷۹۵**	۱	۰/۴۳۵**	۰/۱۰۸*
تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها	۰/۰۵۲*	۰/۳۸۸**	۰/۳۴۰*	۰/۴۳۵**	۱	۰/۲۲۶**
تصمیم‌های خانوادگی	۰/۱۳۳*	۰/۱۰۴*	-۰/۰۵۹	۰/۱۰۸*	۰/۲۲۶**	۱

* هم‌بستگی در سطح معناداری ۰/۰۵ ** هم‌بستگی در سطح معناداری ۰/۰۱

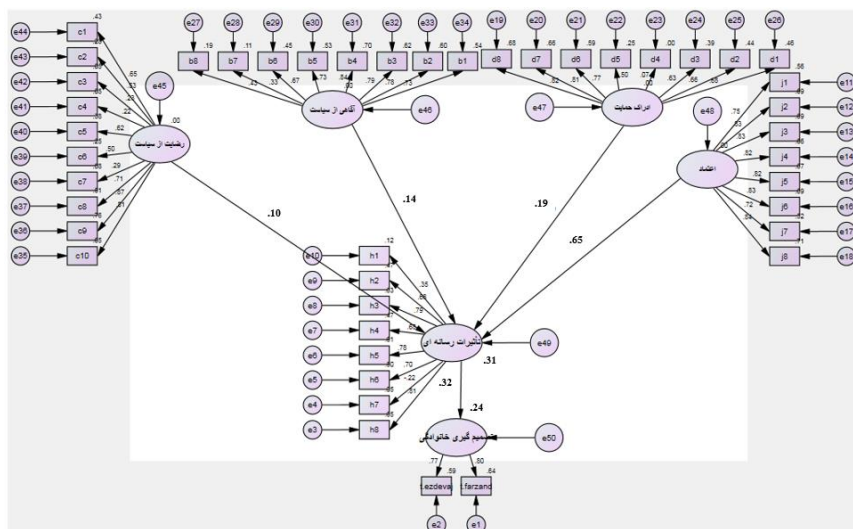
در گام نخست، آزمون فرضیه‌ها با تحلیل هم‌بستگی پیرسون انجام شد. نتایج این تحلیل به شرح زیر است: آگاهی از سیاست‌های جمعیتی رابطه مثبت و معنادار با تصمیم‌های خانوادگی

فرضیه ۱) دارد ($r=0/133$). هرچند شدت ضعیف این رابطه (کمتر از ۰,۲) بیانگر آن است که آگاهی به تنهایی محرک اصلی رفتار باروری نیست و اغلب به صورت غیرمستقیم از طریق کاهش هزینه‌های جست‌وجوی اطلاعاتی در چارچوب انتخاب عقلانی (بکر، ۱۹۹۳) و تقویت شبکه‌های ارتباطی در سرمایه اجتماعی (پاتنام، ۲۰۰۰) عمل می‌کند. این ضعف شکاف شناختی عمیق میان دانشجویان را تأیید می‌کند؛ به طوری که حتی با وجود قانون جوانی جمعیت، مشوق‌های کلیدی (وام، یارانه و مرخصی) وارد معادله سودمندی تصمیم‌های خانوادگی نشده‌اند. آگاهی ناکافی نیز به منزله مانع ساختاری عمل می‌کند. فرضیه پیرامون رابطه رضایت از اجرای سیاست‌ها با تصمیم‌های خانوادگی (فرضیه ۲) مثبت، اما بسیار ضعیف بود ($r=0/104$). این رابطه بسیار محدود نشان‌دهنده ناکارآمدی اجرایی محسوس است و تأیید می‌کند که ارزیابی فایده ادراک شده در انتخاب عقلانی و مشروعیت اجرایی در سرمایه اجتماعی به طور کامل محقق نشده است. نارضایتی از سرعت، تناسب و نبود تبعیض در تخصیص منابع (مانند وام ازدواج و یارانه فرزند) سبب شده است سیاست‌ها به جای تقویت سودمندی، به هزینه ادراک شده تبدیل شوند و مقاومت شناختی در برابر فرزندآوری ایجاد کنند.

براساس شواهد آماری، ارتباط ادراک حمایت دولتی با تصمیم‌های خانوادگی (فرضیه ۳) معنادار نبود ($r=0/059$) و فرضیه در سطح اولیه رد شد. این عدم معناداری آماری بیانگر شکست کامل در انتقال حس حمایت واقعی است. با وجود مشوق‌های قانونی دانشجویان کاهش هزینه‌های مستقیم (مالی و رفاهی) یا افزایش سودمندی خالص را احساس نکرده‌اند. بازتولید اعتماد شناختی و مشروعیت نهادی در سرمایه اجتماعی نیز با چالش جدی مواجه است. این یافته فاصله ساختاری میان متن قانون و عملکرد واقعی دولت را نمایان می‌کند و نشان می‌دهد وعده‌های کاغذی بدون اجرا اثر رفتاری ندارند. ارتباط اعتماد به نهادهای دولتی با تصمیم‌های خانوادگی (فرضیه ۴) مثبت و معنادار اما ضعیف بود ($r=0/108$). ضعف این رابطه (کمتر از ۰,۱۵) سطح پایین سرمایه اجتماعی نهادی را نشان می‌دهد و تأکید می‌کند کاهش هزینه ریسک و عدم قطعیت در انتخاب عقلانی بدون اعتماد پایدار تأثیر محدودی دارد. بی‌اعتمادی به صداقت، عدالت و توانمندی نهادها (مانند وزارت علوم و بانک‌ها) سبب شده است مشوق‌ها به منزله وعده‌های توخالی دیده شوند و هزینه‌های پیش‌بینی نشده در تصمیم‌های خانوادگی افزایش یابند. درنهایت، فرضیه متمرکز بر تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها با تصمیم‌های خانوادگی (فرضیه ۵) قوی‌ترین رابطه مستقیم را نشان داد ($r=0/226$). این رابطه قوی‌ترین پیوند مستقیم در ماتریس محسوب می‌شود و نقش میانجی رسانه را در کاهش هزینه‌های اطلاعاتی، تقویت انتظارات و چارچوب‌بندی در انتخاب عقلانی و نیز شبکه‌های پل زن و بازتولید هنجارهای متقابل

در سرمایه اجتماعی را برجسته می‌کند. رسانه‌ها با ایجاد امید، اولویت‌سازی و مشروعیت‌بخشی تنها متغیری هستند که رابطه معنادار متوسط با تصمیم‌های خانوادگی دارند و نشان می‌دهند تغییر نگرش بدون چارچوب‌بندی رسانه‌ای مؤثر دشوار است.

بدین ترتیب، در تحلیل دومتغیره فرضیه‌های تحقیق تنها تأثیر رسانه‌ای رابطه‌ای با شدت متوسط رو به بالا نشان داد و قوی‌ترین پیوند مستقیم میان متغیرها بود؛ درمقابل، روابط آگاهی، اعتماد نهادی و رضایت از اجرا همگی ضعیف بودند و شدت تأثیرگذاری آن‌ها در سطح پایین بود. رابطه ادراک حمایت دولتی نیز بدون معناداری آماری بود و هیچ پیوند قابل‌استنادی با تصمیم‌های خانوادگی نداشت. این الگو در وهله نخست آشکار می‌کند که سازوکارهای مستقیم سیاست‌های جمعیتی در تأثیرگذاری بر نگرش و رفتار باروری دانشجویان غایب یا بسیار محدود هستند. سیاست‌ها در سطوح ادراکی (حمایت، رضایت، اعتماد) و اطلاعاتی (آگاهی) نتوانسته‌اند به‌طور مستقیم وارد معادله تصمیم‌گیری خانوادگی شوند و تأثیر معناداری بر تمایل به فرزندآوری ایجاد کنند. تنها رسانه، به‌منزله کانال ارتباطی، چارچوب‌ساز شناختی و تقویت‌کننده انتظارات، توانسته است از این سد عبور کند و تأثیر قابل‌توجهی بر تصمیم‌های خانوادگی داشته باشد؛ به همین دلیل، تغییر پایدار در رفتار باروری دانشجویان نمی‌تواند از مسیرهای مستقیم سستی (مانند افزایش آگاهی، ارائه مشوق‌های مالی یا بهبود اجرای سیاست‌ها به‌تنهایی) حاصل شود. این تغییر نیازمند مداخله غیرمستقیم، چندلایه و چارچوب‌محور است که در آن رسانه نقش محوری در بازسازی چارچوب‌های شناختی، عاطفی و هنجاری ایفا کند. اعتماد نهادی نیز به‌منزله پیش‌نیاز اساسی، زمینه را برای پذیرش و اثرگذاری سایر عوامل فراهم آورد. این مسئله با تحلیل دقیق‌تر تأثیرات رسانه‌ای سیاست‌ها در قالب مدل‌سازی معادلات ساختاری با وضوح بیشتری نشان داده شده است.

شکل ۲. نگرش به سیاست‌های جمعیتی و تأثیر آن بر تصمیم‌های خانوادگی در حالت استاندارد

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل نگرش به سیاست‌های جمعیتی و تأثیر آن بر تصمیم‌های خانوادگی

معیارهای برازش	مقدار	حد مطلوب	تفسیر
χ^2/df	۲/۱۴	< ۳	مطلوب
GFI	۰/۹۳	> ۰/۹۰	مطلوب
AGFI	۰/۹۱	> ۰/۹۰	مطلوب
NFI	۰/۹۲	> ۰/۹۰	مطلوب
CFI	۰/۹۴	> ۰/۹۰	مطلوب
IFI	۰/۹۴	> ۰/۹۰	مطلوب
RFI	۰/۹۱	> ۰/۹۰	مطلوب
RMR	۰/۰۴۲	حدود صفر	مطلوب
RMSEA	۰/۰۵۶	< ۰/۰۸	مطلوب

مدل ساختاری نگرش به سیاست‌های جمعیتی و تأثیر آن بر تصمیم‌های خانوادگی با استفاده از روش حداکثر درست‌نمایی در نرم‌افزار AMOS ارزیابی شد: نسبت کای‌اسکوئر به درجه آزادی ۲/۱۴ (کمتر از ۳)، شاخص نیکویی برازش ۰/۹۳ (بیشتر از ۰/۹۰)، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده ۰/۹۱، شاخص برازش نرم شده ۰/۹۲، شاخص برازش تطبیقی ۰/۹۴، شاخص برازش افزایشی ۰/۹۴، شاخص برازش نسبی ۰/۹۱، میانگین مربعات ریشه خطای باقی‌مانده ۰/۰۴۲ (نزدیک به صفر) و میانگین مربعات ریشه خطای تقریب ۰/۰۵۶ (کمتر از ۰/۰۸). این مجموعه از

شاخص‌ها هم‌زمان برآزش مطلق، برآزش تطبیقی و برآزش مقتصدانه مدل را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد مدل مفهومی تحقیق (شامل مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم از طریق میانجی‌گری تأثیر رسانه‌ای) با داده‌های تجربی دانشجویان دانشگاه آیت‌الله بروجردی (ره) هم‌خوانی عالی دارد و از اعتبار بالایی برای تفسیر روابط علی و آمون فرضیه‌های میانجی‌گری برخوردار است.

جدول ۵. ضرایب اثر مستقیم و غیرمستقیم

رابطه	وزن رگرسیونی	نسبت بحرانی	سطح معناداری
اعتماد به نهاد دولت * تأثیرات رسانه‌ای	۰/۶۵۲	۸/۸۸	۰/۰۰۱
ادراک حمایت‌های دولتی * تأثیرات رسانه‌ای	۰/۱۹۷	۳/۶۱	۰/۰۰۱
آگاهی از سیاست‌های دولت * تأثیرات رسانه‌ای	۰/۱۴۴	۲/۵۸	۰/۰۰۱
رضایت سیاست‌های دولت * تأثیرات رسانه‌ای	۰/۱۰۸	۲/۴۳	۰/۰۰۱
میانجیگری تأثیرات رسانه	تأثیرات رسانه‌ای * تصمیم‌های خانوادگی	۰/۳۲۰	۴/۶۳
	اعتماد * رسانه * تصمیم‌های خانوادگی	۰/۲۰۸	۴/۵۶
	حمایت * رسانه * تصمیم‌های خانوادگی	۰/۰۶۳	۳/۱۲
	آگاهی * رسانه * تصمیم‌های خانوادگی	۰/۰۴۶	۲/۵۸
	رضایت * رسانه * تصمیم‌های خانوادگی	۰/۰۳۵	۲/۳۱

در مدل ساختاری نهایی، تنها پنج مسیر مستقیم معنادار میان متغیرهای مستقل، میانجی و وابسته شناسایی شد که همگی در سطح معناداری ۰/۰۰۱ تأیید شدند. قوی‌ترین رابطه مستقیم میان اعتماد به نهادهای دولتی و تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها ($\beta = ۰/۶۵۲ - z = ۸/۸۸$) بود. این پیوند نشان می‌دهد اعتماد نهادی هسته مرکزی سرمایه اجتماعی، پیش‌بینی‌کننده اصلی پذیرش و تأثیرگذاری پیام‌های رسانه‌ای است و بدون آن، حتی بهترین چارچوب‌بندی رسانه‌ای نمی‌تواند نگرش دانشجویان را به سمت تصمیم‌های خانوادگی مثبت سوق دهد. در ادامه، ادراک حمایت دولتی ($\beta = ۰/۱۹۷ - z = ۳/۶۱$) آگاهی از سیاست‌های جمعیتی ($\beta = ۰/۱۴۴ - z = ۲/۵۸$) و رضایت از اجرای سیاست‌ها ($\beta = ۰/۱۰۸ - z = ۲/۴۳$) به ترتیب با شدت کاهشی تأثیر رسانه‌ای را پیش‌بینی کردند، اما هیچ کدام از این متغیرها اثر مستقیم معناداری بر تصمیم‌های خانوادگی نداشتند. تنها مسیر مستقیم به متغیر وابسته از تأثیر رسانه‌ای به تصمیم‌های خانوادگی ($z = ۴/۶۳$) - $\beta = ۰/۳۲۰$ بود که با شدت متوسط تأیید کرد رسانه به‌تنهایی می‌تواند نگرش را به رفتار تبدیل کند؛ مشروط بر اینکه از اعتماد نهادی و ادراک حمایت تغذیه کند. این الگو با توجه به هم‌خطی بالای متغیرهای مستقل (مانند رابطه حمایت-اعتماد و رضایت-اعتماد) نشان می‌دهد

سیاست‌های جمعیتی در سطح مستقیم محدودند و رسانه نه جایگزین کامل، بلکه تقویت‌کننده‌ای مکمل در زنجیره تأثیرگذاری است. ضعف روابط مستقیم دومتغیره (به‌جز تأثیرات رسانه) و تقویت نسبی آن‌ها در مدل‌سازی ساختاری از طریق کنترل هم‌خطی نشان می‌دهد آگاهی، رضایت و حمایت بدون پشتوانه اعتماد نهادی و چارچوب رسانه‌ای، وزنی ناچیز در معادله تصمیم‌گیری خانوادگی دارند، اما در چارچوب ترکیبی انتخاب عقلانی (کاهش هزینه ریسک و اطلاعات) و سرمایه اجتماعی (هنجارهای متقابل و شبکه‌های پل‌زن) می‌توانند به‌طور غیرمستقیم مؤثر واقع شوند. در این میان، اعتماد نهادی به‌منزله دروازه ورود به رسانه عمل می‌کند. ادراک حمایت، آگاهی و رضایت اجرایی نیز تنها زمانی وارد چرخه تأثیرگذاری می‌شوند که از طریق رسانه بازنمایی و مشروعیت‌بخشی شوند.

آزمون بوت‌استرپ چهار مسیر غیرمستقیم معنادار را از طریق میانجی‌گری کامل تأثیر رسانه‌ای تأیید کرد که قوی‌ترین آن مسیر اعتماد به رسانه و تصمیم‌های خانوادگی ($\beta = 0.208 - z = 4.56$) بود. این اثر غیرمستقیم بیش از ۶۰ درصد کل تأثیر اعتماد بر رفتار باروری را تشکیل می‌دهد و بیان می‌کند که اعتماد نهادی، نه به‌صورت مستقیم، بلکه از طریق مشروعیت‌بخشی به پیام‌های رسانه‌ای، هزینه ریسک ادراک‌شده را کاهش و دانشجویان را به محاسبه عقلایی مثبت سوق می‌دهد. مسیرهای ادراک حمایت به رسانه و تصمیم‌های خانوادگی ($\beta = 0.063 - z = 3.12$)، آگاهی به رسانه و تصمیم‌های خانوادگی ($\beta = 0.046 - z = 2.58$) و رضایت به رسانه و تصمیم‌های خانوادگی ($\beta = 0.035 - z = 2.31$) نیز معنادار بودند، اما با شدت کاهشی، که بیانگر وابستگی کامل این متغیرها به چارچوب رسانه‌ای است. هیچ‌یک از متغیرهای مستقل بدون عبور از رسانه نتوانستند بر تصمیم‌های خانوادگی اثر بگذارند. میانجی‌گری کامل رسانه فرضیه نهایی را با قاطعیت تأیید می‌کند، اما این تأیید نه به معنای سلطه مطلق رسانه، بلکه به‌منزله مکانیسم شناختی-هنجاری مکمل عمل می‌کند که اطلاعات، ارزیابی فایده، ادراک حمایت و اعتماد را در چارچوبی منسجم ادغام می‌کند. با وجود هم‌بستگی‌های قوی میان متغیرهای مستقل، به‌ویژه اعتماد به‌منزله هسته مرکزی با حمایت (0.795) و رضایت (0.726)، رسانه بیش از آنکه عامل مستقل باشد، تقویت‌کننده پیامدهای مشترک و چندبعدی نگرش است. ضعف تأثیرات غیرمستقیم آگاهی و رضایت، که با یافته‌های توصیفی شکاف شناختی و ناکارآمدی اجرایی هم‌خوان است، نشان می‌دهد رسانه بدون پیش‌زمینه ترمیم اعتماد نهادی و بهبود اجرای سیاست‌ها نمی‌تواند نتایج پایدار و قوی ایجاد کند.

۷. بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف کاوش نگرش دانشجویان دانشگاه آیت‌الله بروجردی (ره) به سیاست‌های جمعیتی دولت و تأثیر آن بر تصمیم‌های خانوادگی انجام شده است. فرضیه نخست پژوهش، که بر پایه رابطه مثبت میان آگاهی دانشجویان از سیاست‌های جمعیتی (مانند قانون جوانی جمعیت و مشوق‌های آن) و تمایل به تصمیم‌های خانوادگی مثبت استوار بود، در تحلیل‌های آماری به‌طور ضعیف اما معنادار تأیید شد. در سطح دوم‌تغییر با ضریب هم‌بستگی $0/133$ و در مدل ساختاری با اثر غیرمستقیم $0/046$ از طریق میانجی رسانه. این نتیجه نشان می‌دهد آگاهی به تنهایی محرک اصلی رفتار باروری نیست، بلکه اغلب به‌صورت غیرمستقیم عمل می‌کند و شدت ضعیف آن ناشی از شکاف شناختی عمیق میان دانشجویان است؛ جایی که حتی با وجود مشوق‌های کلیدی مانند وام ازدواج، یارانه فرزند و مرخصی زایمان، این اطلاعات وارد معادله سودمندی تصمیم‌گیری نشده‌اند. از دیدگاه نظریه انتخاب عقلانی (بکر، ۱۹۹۳)، آگاهی اصل اطلاعات است و هزینه جست‌وجوی اطلاعاتی را کاهش می‌دهد، اما بدون ادغام در چارچوب رسانه‌ای به مانعی ساختاری تبدیل می‌شود. یافته‌های توصیفی نیز با میانگین آگاهی $21/1$ و $41/6$ درصد در سطح پایین این شکاف را تأیید می‌کنند؛ همچنین بیانگر عقلانیت محدود دانشجویان در محاسبه هزینه-فایده باروری تحت فشارهای محلی مانند بیکاری و کمبود خوابگاه متاهلی هستند. از منظر سرمایه اجتماعی (پاتنام، ۲۰۰۰)، آگاهی کم با ضعف شبکه‌های ارتباطی و کاهش هزینه اطلاعاتی هم‌راستاست و نشان می‌دهد بدون پل‌زنی رسانه‌ای، اطلاعاتی سیاستی در خلأ اجتماعی باقی می‌ماند و نمی‌تواند هنجارهای متقابل خانوادگی را تقویت کند. این یافته با پیشینه پژوهش‌های داخلی مانند مطالعه بالاخانی (۱۴۰۱) انطباق تجربی دارد که دلیل آگاهی کم جوانان اردبیل از سیاست‌ها را نبود اقدامات عملی گزارش کرد؛ همچنین با پژوهش‌های خارجی مانند گونگ و وانگ (۲۰۲۲) در ژاپن هم‌خوان است؛ جایی که آگاهی از سیاست‌های حمایتی خانواده تنها زمانی نیت ازدواج را افزایش می‌دهد که با نگرش‌های جنسیتی برابرطلبانه و کاهش موانع فرهنگی ادغام شود؛ باین‌حال، اثر غیرمستقیم آگاهی از طریق رسانه (با وجود هم‌بستگی اولیه ضعیف با رسانه) پتانسیل نهفته را آشکار می‌کند؛ یعنی آگاهی زمانی به تغییر رفتار منجر می‌شود که در چارچوب‌بندی رسانه‌ای قرار گیرد و انتظارات مثبت ایجاد کند؛ الگویی که ضرورت برنامه‌های آموزشی رسانه‌محور را برای سیاست‌گذاران برجسته می‌کند و نشان می‌دهد افزایش آگاهی بدون بازسازی سرمایه اجتماعی و کاهش هزینه‌های اطلاعاتی تأثیر محدودی بر رفتار باروری نسل جوان خواهد داشت.

فرضیه دوم پژوهش، که رابطه مثبت رضایت از اجرای سیاست‌های جمعیتی (مانند سرعت،

تناسب و عدالت در تخصیص مشوق‌ها) با تصمیم‌های خانوادگی را پیش‌بینی می‌کند، در سطح دوم‌تغیره با ضریب هم‌بستگی بسیار ضعیف اما معنادار $0/104$ تأیید شد. در مدل ساختاری نیز اثر غیرمستقیم محدود $0/035$ از طریق میانجی رسانه وجود داشت. این الگو با نظریه انتخاب عقلانی (بکر، ۱۹۹۳) هم‌خوان است که بیان می‌کند رضایت به منزله ارزیابی فایده ادراک‌شده است و سیاست‌ها را از هزینه به سودمندی تبدیل می‌کند، اما نزدیکی ضریب به صفر و یافته‌های توصیفی (میانگین $24/5$ کمتر از حد متوسط 30 ، با $39/6$ درصد در سطح پایین و هیچ موردی در سطح بالا) نشان‌دهنده ناکارآمدی اجرایی است که نارضایتی از تخصیص منابع (مانند وام ازدواج و یارانه فرزندان) را به مقاومت شناختی در برابر فرزندآوری تبدیل و معادله سودمندی را مختل می‌کند. از دیدگاه سرمایه اجتماعی، رضایت ک با تحقق نیافتن مشروعیت اجرایی و هنجارهای متقابل هم‌راستاست. هم‌خطی بالا با اعتماد ($0/726$) و حمایت ($0/661$) بیانگر آن است که رضایت بدون پشتوانه نهادی به چرخه معیوب بی‌اعتمادی دامن می‌زند و شبکه‌های ارتباطی را تضعیف می‌کند. این یافته با پیشینه داخلی مانند حسنی سعدی و صادقی (1403) انطباق تجربی دارد که ناکارآمدی اجرایی قانون جوانی جمعیت را به دلیل برخورد سلیقه‌ای و انحراف منابع گزارش کردند؛ همچنین با پژوهش‌های خارجی مانند کاراچوک و همکاران (2022) در کشورهای اروپایی هم‌خوان است؛ جایی که رضایت از حمایت‌های اجرایی (مانند مرخصی والدین و امنیت شغلی) تنها زمانی نیت باروری را افزایش می‌دهد که با مشروعیت نهادی و پوشش رسانه‌ای ادغام شوند؛ باین‌حال، اثر غیرمستقیم رضایت از طریق رسانه (با وجود هم‌بستگی متوسط با رسانه $0/388$) محدود اما قابل بهره‌برداری را نشان می‌دهد؛ یعنی رضایت اجرایی زمانی به تغییر رفتار منجر می‌شود که در چارچوب‌بندی رسانه‌ای بازسازی شود و انتظارات مثبت ایجاد کند؛ الگویی که ضرورت اصلاح فرایندهای اجرایی (شفافیت و سرعت) را برای سیاست‌گذاران برجسته می‌کند و تأکید دارد که بدون بازسازی سرمایه اجتماعی و کاهش ناکارآمدی محلی حتی رسانه نمی‌تواند اثرات رضایت را تقویت کند.

در بررسی فرضیه سوم که ادراک حمایت دولتی را به‌عنوان تقویت‌کننده تصمیم‌های خانوادگی پیش‌بینی می‌کرد، نتایج مدل ساختاری اثر غیرمستقیم معناداری از مسیر رسانه‌ای نشان داد؛ درحالی‌که رابطه مستقیم در سطح دوم‌تغیره معنادار نبود و فرضیه در مرحله اولیه رد شد. یافته‌های توصیفی نیز میانگین ادراک حمایت را $2,20$ (کمتر از حد متوسط 24) گزارش کردند، با $40/2$ درصد در سطح پایین و تنها $5/5$ درصد در سطح بالا، که بیان‌کننده شکست در انتقال حس حمایت واقعی با وجود مشوق‌های قانونی (مانند اولویت مسکن و تسهیلات دانشجویی) است. این الگو با نظریه انتخاب عقلانی بکر (۱۹۹۳) سازگار است؛ جایی که حمایت

دولتی باید هزینه‌های مستقیم مالی و رفاهی را کاهش دهد و سودمندی خالص را بیشتر کند، اما ادراک ضعیف آن را به وعده‌های کاغذی تبدیل و فاصله ساختاری میان متن قانون و عملکرد واقعی را برجسته می‌کند. از منظر سرمایه اجتماعی پاتنام (۲۰۰۰) این ضعف به چالش در بازتولید اعتماد شناختی و مشروعیت نهادی منجر می‌شود. هم‌خطی بالا با اعتماد نیز نشان می‌دهد حمایت بدون پشتوانه نهادی هنجارهای متقابل را تضعیف می‌کند. انطباق با پیشینه پژوهش نیز این یافته را تقویت می‌کند؛ برای نمونه، مطالعه ثمنی و همکاران (۱۳۹۹) حمایت قانونی از زنان شاغل را مؤثر بر تمایل به باروری می‌دانند، اما در شرایط ناکارآمدی اجرایی مانند پژوهش حسنی سعدی و صادقی (۱۴۰۳) این حمایت به بی‌اعتمادی تبدیل می‌شود. در سطح بین‌المللی، کارابچوک و همکاران (۲۰۲۲) در آلمان و ژاپن تأکید کردند که ادراک حمایت (مانند مرخصی والدین) تنها با مشروعیت نهادی و چارچوب رسانه‌ای نیت باروری را افزایش می‌دهد؛ الگویی که در اینجا با اثر غیرمستقیم حمایت از طریق رسانه هم‌خوان است و نشان می‌دهد حمایت دولتی پتانسیل دارد، اما بدون اجرای واقعی و بازنمایی رسانه‌ای، به جای تقویت به تأخیر در تصمیم‌های خانوادگی دامن می‌زند؛ بنابراین، سیاست‌گذاران باید تمرکز را از وعده‌های کاغذی به عملکرد ملموس و رسانه‌محور منتقل کنند تا سودمندی ادراک‌شده را افزایش دهند.

در بخش دیگری از یافته‌ها، مبنی بر رابطه مثبت اعتماد به نهادهای دولتی با تصمیم‌های خانوادگی، نتایج دومتغیره با ضریب هم‌بستگی ضعیف اما معنادار (۰/۱۰۸) تأیید کرد در مدل ساختاری اثر غیرمستقیم قوی (۰/۲۰۸) از مسیر رسانه‌ای برجسته شد. یافته‌های توصیفی میانگین اعتماد را ۱۹/۲ (پایین‌ترین میانگین و کمتر از حد متوسط ۲۴) نشان داد، با ۴۴/۶ درصد بی‌اعتمادی کامل و تنها ۳/۶ درصد اعتماد بالا، که سطح پایین سرمایه اجتماعی نهادی را میان دانشجویان بروجرد آشکار و مشوق‌ها را به وعده‌های توخالی تبدیل کرده است. این الگو با نظریه سرمایه اجتماعی پاتنام (۲۰۰۰) هم‌خوانی کامل دارد؛ جایی که اعتماد نهادی هسته مرکزی است و با کاهش هزینه‌های معامله، مشروعیت اجرایی را بازتولید می‌کند، اما بی‌اعتمادی و رضایت چرخه منفی را می‌سازد و شبکه‌های پل‌زن را تضعیف می‌کند. از دیدگاه انتخاب عقلانی بکر (۱۹۹۳) اعتماد، ریسک و عدم قطعیت را کم می‌کند و معادله سودمندی را به نفع باروری تغییر می‌دهد، اما ضعف آن هزینه‌های پیش‌بینی‌نشده را افزایش می‌دهد و تصمیم‌گیری‌ها را به تعویق می‌اندازد. پیشینه پژوهش نیز این یافته را نشان می‌دهد؛ برای مثال، علی‌دوستی و همکاران (۱۴۰۲) بی‌اعتمادی به سیاست‌های تشویقی را عامل رابطه معکوس با تمایل به فرزندآوری گزارش کردند. در سطح بین‌المللی نیز فوکویاما (۱۹۹۵) اعتماد نهادی را پیش‌شرط اثربخشی سیاست‌های عمومی می‌داند؛ الگویی که با اثر غیرمستقیم قوی اعتماد از طریق رسانه هم‌خوان

است و نشان می‌دهد اعتماد پتانسیل محوری دارد، اما بدون بازسازی از طریق شفافیت نهادی و چارچوب رسانه‌ای، به جای تقویت به مقاومت در تصمیم‌های خانوادگی منجر می‌شود؛ بنابراین، سیاست‌گذاران باید ترمیم اعتماد از طریق عملکرد پایدار و گزارش‌دهی شفاف را در اولویت قرار دهند تا پیامدهای سایر متغیرها را فعال کنند.

فرضیه نهایی پژوهش، که بر نقش میانجی‌گری تأثیر رسانه‌ای سیاست‌ها در رابطه متغیرهای مستقل و تصمیم‌های خانوادگی تأکید می‌کند، در سطح آماری با قوی‌ترین هم‌بستگی مستقیم و اثر مستقیم رسانه بر وابسته تأیید شد؛ همچنین میانجی‌گری کامل آن نشان‌دهنده فرایندی پویا و چندلایه است که رسانه را به منزله پل شناختی-عاطفی میان سیاست و رفتار فردی قرار می‌دهد. این تفسیر رسانه را فراتر از ابزار اطلاع‌رسانی ساده به منزله سازوکاری می‌بیند که با کاهش هزینه‌های اطلاعاتی (در انتخاب عقلانی بکر، ۱۹۹۳) و ایجاد شبکه‌های پل‌زن (در سرمایه اجتماعی پاتنام، ۲۰۰۰)، نگرش پراکنده دانشجویان را به چارچوبی منسجم تبدیل می‌کند؛ جایی که امید، اولویت‌سازی فرزندآوری و مشروعیت‌بخشی به سیاست‌ها جایگزین بی‌تفاوتی یا مقاومت می‌شود. یافته‌های توصیفی (میانگین ۲۰/۵ کمتر از حد متوسط، با ۳۱/۳ درصد در سطح پایین) این نقش را فرصتی ازدست‌رفته تفسیر می‌کنند. رسانه‌ها که می‌توانستند شکاف شناختی (مانند آگاهی کم) و ناکارآمدی اجرایی (مانند رضایت ضعیف) را پر کنند، به دلیل چارچوب‌بندی ناکافی نتوانسته‌اند انتظارات مثبت ایجاد کنند و در نتیجه، نتایج سایر متغیرها را تضعیف کرده‌اند. این تفسیر با پیشینه داخلی مانند اسمعیلی و همکاران (۱۴۰۴) هم‌خوانی دارد که تأثیر رسانه‌های مدرن را بر تغییر ارزش‌ها و نگرش‌های باروری برجسته کردند. در سطح بین‌المللی نیز با ژانگ و همکاران (۲۰۲۲) در چین هم‌راستاست؛ جایی که چارچوب‌بندی رسانه‌ای سیاست‌های فرزندآوری (مانند سیاست سه‌فرزندی) اضطراب را کاهش می‌دهد و تمایل به باروری را تقویت می‌کند؛ با این حال، میانجی‌گری کامل رسانه در مدل تفسیری هشداردهنده ارائه می‌دهد؛ بدون ادغام با اعتماد نهادی و اصلاح اجرا رسانه می‌تواند به ابزاری برای ایجاد نگرانی تبدیل شود؛ بنابراین، سیاست‌گذاران باید رسانه را قلب تپنده تغییر نگرش ببینند و کمپین‌های رسانه‌ای هدفمند طراحی کنند تا اطلاعات را انتقال دهند، به بازتولید هنجارهای متقابل خانوادگی بپردازند و رفتار باروری را به‌طور پایدار دگرگون کنند؛ الگویی که بدون آن سیاست‌های جمعیتی در سطح محلی محکوم به ناکارآمدی باقی می‌مانند. به‌طور کلی، سیاست‌های جمعیتی مانند قانون جوانی جمعیت، بدون ترمیم اعتماد نهادی، اصلاح اجرای عملی و بهره‌گیری از چارچوب‌بندی رسانه‌ای هدفمند نمی‌توانند رفتار باروری نسل جوان را تغییر دهند و ممکن است به تداوم کاهش نرخ باروری در شهرهای متوسط ایران دامن بزنند.

با توجه به یافته‌های تحقیق، در سطح خرد و فردی برای تبدیل آگاهی و رضایت کم دانشجویان به تصمیم‌های مثبت خانوادگی به مداخلاتی نیاز است که مستقیم «هزینه ریسک ادراک‌شده» را کاهش دهد و حس «ممکن بودن» را ایجاد کند. بهترین راهکار راه‌اندازی کارگاه‌های روایت‌محور و گروه‌های هم‌تا به همتای دانشجویی در خوابگاه‌ها و انجمن‌های علمی است؛ به‌طوری که زوج‌های دانشجوی موفق واقعی، تجربه دریافت وام ازدواج، یارانه فرزند، خوابگاه متأهلی و ادامه تحصیل همراه با فرزند را به‌صورت زنده و بدون واسطه با هم‌سالان خود به اشتراک بگذارند. هم‌زمان، ایجاد کانال‌ها و صفحات اینستاگرامی «دانشجویان متأهل موفق دانشگاه...» با انتشار روزانه راهنمای گام‌به‌گام دریافت تسهیلات و پاسخ به سؤالات رایج، شبکه حمایتی واقعی و مطمئنی می‌سازد که هم آگاهی را افزایش می‌دهد و هم با هم‌ذات‌پنداری، اعتماد و رضایت را به‌طور غیرمستقیم و پایدار بالا می‌برد. در سطح میانی و دانشگاهی ضروری است هر دانشگاه «واحد ویژه حمایت از خانواده دانشجویی» با سه وظیفه مشخص تأسیس کند: پیگیری شخصی و سریع پرونده‌های تسهیلاتی دانشجویان متأهل تا حصول نتیجه، انتشار گزارش شفاف ماهانه عملکرد در سایت و کانال‌های دانشجویی و برگزاری حداقل دو رویداد بزرگ رسانه‌ای در هر نیم‌سال (مانند جشنواره خانواده دانشجویی یا کنسرت ویژه زوج‌های دارای فرزند). اختصاص بودجه ثابت و اولویت واقعی خوابگاه متأهلی و غذای دانشجویی به متأهلان و دارای فرزند نیز ملموس‌ترین و سریع‌ترین پیام برای افزایش ادراک حمایت و رضایت اجرایی است. این امر به‌سرعت در شبکه‌های اجتماعی دانشجویی بازنشر می‌شود و اثر رسانه‌ای را چندین برابر می‌کند. در سطح کلان و سیاست‌گذاری ملی، تنها راه عبور از میانجی‌گری کامل رسانه و اعتماد نهادی کم، اجرای کمپین یک‌ساله ملی با عنوان «دانشجو هم می‌تواند خانواده موفق داشته باشد» است که به‌جای سلبریتی‌ها، از اینفلوئنسرهای واقعی دانشجویی بهره‌برد و داستان‌های موفقیت را در قالب ریلز و کلیپ‌های ۶۰ ثانیه‌ای روزانه پخش کند. در کنار آن، اصلاح قانون جوانی جمعیت با افزودن بند «تسهیلات ویژه دانشجویی» شامل وام قرض‌الحسنه بدون ضامن تا ۵۰۰ میلیون تومان، اختصاص حداقل ۲۰ درصد ظرفیت خوابگاه‌های جدید به دانشجویان متأهل و پرداخت یارانه فرزند ۵۰ درصد بالاتر برای دانشجویان، همراه با گزارش‌دهی شفاف ماهانه در رسانه ملی، اعتماد نهادی را به‌طور ساختاری ترمیم می‌کند و با تقویت اثر میانجی رسانه، تمایل مشروط فعلی دانشجویان را به تمایل واقعی و پایدار به ازدواج و فرزندآوری تبدیل می‌کند.

منابع

- اسمعیلی، ن.، محمودیان، ح.، و بی‌بی‌رزاقی، ح. (۱۴۰۴). رابطه فرهنگ و باروری در ایران. مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۲۶ (۷۰)، ۴۱-۸۲.
- doi: 10.22083/jccs.2024.474319.3925
- تاجبخش، غ.، و پیری‌نژاد، م. (۱۴۰۳). مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به کم‌فرزندآوری زوجین شهر تهران. فصلنامه جمعیت، ۲۹ (۱۲۱)، ۱۳۵-۱۶۵.
- https://www.population-journal.ir/article_۲۲۶۱۷۵.html
- تاجبخش، غ.، سمیعانی، م.، و درویش‌پور، ف. (۱۴۰۴). واکاوی رضایتمندی مردم از اثربخشی قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت. مطالعات جامعه‌شناختی توسعه پایدار، ۱ (۲)، ۸۷-۹۹.
- <https://sanad.iau.ir/Journal/sssd/Article/1216716>
- بالاخانی، ق. (۱۴۰۱). مطالعه کیفی نگرش جوانان شهر اردبیل به سیاست‌های جمعیتی و فرزندآوری. مطالعات راهبردی زنان، ۲۴ (۹۶)، ۳۹-۶۷.
- https://www.jwss.ir/article_163579.html
- تقی‌زاده، ا.، منصوری‌زاده، خ.، و موسوی، س. (۱۴۰۴). ظرفیت‌سنجی قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در جهت تحقق سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی با تأکید بر موضوع فرزندآوری. پژوهش‌های حقوقی، ۲۴ (۶۱)، ۴۱۷-۴۴۱.
- https://jlr.sdil.ac.ir/article_189684.html
- ثمنی، ل.، کوه‌پیما رونیزی، ز.، و کوه‌پیما رونیزی، س. (۱۳۹۹). تأثیر حمایت قانونی از زنان شاغل در دوره بارداری و شیردهی بر تمایل ایشان به فرزندآوری، پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده، ۸ (۱۹)، ۱۱۷-۱۳۲.
- https://pzk.journals.miu.ac.ir/article_۴۲۱۰.html?lang=fa
- حسنی سعدی، ز.، و صادقی، ر. (۱۴۰۳). ارزیابی حین اجرای قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت با استفاده از رهیافت ممیزی اجتماعی. سیاست‌گذاری عمومی، ۱۰ (۱)، ۷۷-۹۲.

- https://jppolicy.ut.ac.ir/article_۹۷۸۲۲.html?lang=fa
- علی دوستی، ح، صفاریان، م، و خواجه، ا. (۱۴۰۲). سیاست‌های تشویقی فرزندآوری و تأثیر آن بر تمایل به فرزندآوری: مطالعه‌ای کمی در شهر اسلام‌آباد غرب. نشریه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱(۴۷)، ۱۴۳-۱۷۴.
- https://social.um.ac.ir/article_44974.html
- میرحسینی، ز، و خلیلی، م. (۱۴۰۳). درک و تصور زنان از تأثیر سیاست‌های تشویقی بر امر فرزندآوری: یک مطالعه کیفی. پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۱۱(۴۰)، ۱۲۹-۱۷۰.
- https://rjsw.atu.ac.ir/article_18455.html?lang=fa

References

- Alidousti, H., Saffarian, M., and Khajeh, A. (2023). Incentive Policies for Childbearing and Their Impact on Fertility Intention: A Quantitative Study in Eslamabad-e Gharb. *Journal of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad*, 1(47), 143–174. (in persian) https://social.um.ac.ir/article_44974.html
- Balakhani, G. (2022). Qualitative Study of Attitudes Toward Population Policies and Childbearing (Case Study of Ardabil Youth). *Women's Strategic Studies*, 24(96), 39-67. doi: 10.22095/jwss.2022.342257.2998 (in persian) https://www.jwss.ir/article_163579.html
- Becker, G. S. (1993). *A Treatise on the Family* (Enlarged ed.). Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Esmaeili, N., Mahmoudian, H., and Razeghi Nasrabad, H. B. (2025). The relationship between culture and fertility in Iran. *Journal of Culture-Communication Studies*, 26(70), 41-82. doi: 10.22083/jccs.2024.474319.3925 (in persian) doi: 10.22083/jccs.2024.474319.3925

- Fukuyama, F. (1995). Trust: The social virtues and the creation of prosperity. Free Press.
- Gouldner, A. W. (1960). The Norm of Reciprocity: A Preliminary Statement. *American Sociological Review*, 25(2), 161–178. <https://doi.org/10.2307/2092623>
- Gong, S., and Wang, S. (2022). Family Policy Awareness and Marital Intentions: A National Survey Experimental Study. *Demography* 1 February 2022; 59 (1), 247–266. doi: <https://doi.org/10.1215/00703370-9624150>
- Hasanisadi, Z., and Sadeghi, R. (2024). Evaluation During the Implementation of the “Youthful Population and Protection of the Family” law in Iran Using the Social Audit Approach. *Iranian Journal of Public Policy*, 10(1), 77-92. doi: 10.22059/jppolicy.2024.97822 (in persian) https://jppolicy.ut.ac.ir/article_۹۷۸۲۲.html?lang=fa
- Karabchuk, T., Dülmer, H., and Gatskova, K. (2022). Fertility Attitudes of Highly Educated Youth: A Factorial Survey. *Journal of Marriage and Family*, 84(1), 32-52. <https://doi.org/10.1111/jomf.12790>.
- Mirhosseini, Z., and Khalili, M. (2024). Understanding and Perception of Women Regarding the Impact of Incentive Policies on Childbearing: A Qualitative Study. *Journal of Social Work Research*, 11(40), 129-170. doi:10.22054/rjsw.2025.74494.690 (in persian) https://rjsw.atu.ac.ir/article_18455.html?lang=fa
- Nahapiet, J., and Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. *Academy of Management Review*, 23(2), 242–266.
- Putnam, R. D. (1993). Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton University. <https://journals.aom.org/doi/10.5465/amr.1998.533225>
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of American community. Simon and Schuster.
- Samani, L., Kouhpeima Ronizi, Z., and Kouhpeima Ronizi, S. (2020). The Influence of Legal Supports of Working Women during Pregnancy and Lactation Period on Their Desire to Have

- Children. The Islamic Journal of Women and The Family, 8(2), 117-132. (in persian)
https://pzj.journals.miu.ac.ir/article_۴۲۱۰.html?lang=fa
- Sørensen, N.O., Marcussen, S., Backhausen, M.G. et al. (2016). Fertility awareness and attitudes towards parenthood among Danish university college students. *Reprod Health* 13, 146. <https://doi.org/10.1186/s12978-016-0258-1>
 - Stigler, G. J. (1961). The Economics of Information. *Journal of Political Economy*, 69(3), 213–225. <https://home.uchicago.edu/~vlima/courses/econ200/spring01/stigler.pdf>
 - Taghizadeh, A., Mansourizade, K., and Mousavi, S. S. (2025). Measuring the Capacity of the Family Protection and Youth Population Growth Law to Realize the General Policies of Social Security: With an Emphasis on the Issue of Childbearing. *Journal of Legal Research*, 24(61), 413-442. doi: 10.48300/jlr.2024.420109.2462 (in persian)
https://jlr.sdil.ac.ir/article_189684.html
 - Tajbakhsh, G., and Piri-Nejad, M. (2024). A sociological Study of the Factors Affecting the Tendency Toward Low Fertility Among Couples in Tehran. *Journal of Population*, 29(121), 135–165. (in persian) https://www.population-journal.ir/article_۲۲۶۱۷۵.html
 - Tajbakhsh, G., Samieyani, M., and Darvishpour, F. (2025). An Analysis of Public Satisfaction With the Effectiveness of the Family and Youth Population Support Law. *Journal of Sustainable Development Sociological Studies*, 1(2), 87–99. (in persian)
<https://sanad.iau.ir/Journal/sssd/Article/1216716>
 - Woolcock, M. (1998). Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy framework. *Theory and Society*, 27(2), 151–208. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1006884930135>
 - Zhang, C., Wei, L., Zhu, Y., et al. (2022). Fertility Intentions Among Young People in the Era of China's Three-Child Policy: a National Survey of University Students. *BMC Pregnancy Childbirth* 22, 637. <https://doi.org/10.1186/s12884-022-04873-y>